

Folkhögskolan - en del av Skånes kompetensförsörjning

– om insatser för att omfördela maktresurser och underlätta ungas etablering

Jonas Olofsson
Désirée Annvir
Malmö högskola
Institutionen för hälso- och välfärdsstudier
2013-11-29

Förord

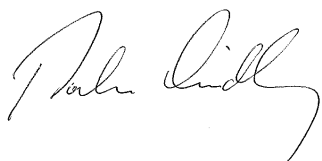
Föreningen Skånes Folkhögskolor i Samverkan, där samtliga 17 skånska folkhögskolor ingår, har i samarbete med Region Skåne tagit initiativ till denna rapport. Rapporten har som syfte att belysa folkhögskoleutbildningarnas möjligheter att medverka till ungas etablering på arbetsmarknaden. En central slutsats är att folkhögskolorna har potential att spela en framträdande roll i det långsiktiga kompetensförsörjningsarbetet i Skåne och därmed utgöra en aktiv part i uppbyggnaden av de regionala kompetensplattformarna.

Folkhögskolorna utgör med sin verksamhetsmässiga, pedagogiska och organisatoriska särart en unik skolform. Skolorna har därigenom goda möjligheter att nå dem som av olika skäl inte uppnått behörighet för vidare studier, som saknar arbetslivserfarenhet eller som är särskilt utsatta. I Skåne är gruppen som varken arbetar eller studerar högre än i andra delar av landet.

Som framgår av rapporten har folkhögskolorna vid sidan av allmänna kurser och studiemotiverande kurser en rad välrenommerade profilkurser. Flera skolor har kurser för funktionshindrade. Det mångfasetterade kursutbudet gynnar pedagogik och utbildningsmiljö där de individuella förutsättningarna är i fokus.

Rapporten bör ge underlag till Region Skåne, folkhögskolorna och andra berörda aktörer att möta de nya krav och utmaningar som samhällsutvecklingen ställer.

Rapporten har utarbetats av Jonas Olofsson och Desirée Annvir, Anders Axelsson, Carin Peters. Styrelsen för föreningen Skånes folkhögskolor i Samverkan har ingått som referensgrupp.

Pontus Lindberg
Ordförande i Regionala tillväxtnämnden
Region Skåne

Arvid Gisby
Ordförande i föreningen Skånes
folkhögskolor i Samverkan

Innehåll

Förord	3
Inledning och bakgrund	6
Om kompetensplattformar	6
Folkhögskolorna och kompetensplattformarna	7
Rapportens disposition	8
Nya förutsättningar och nya utmaningar – om erfarenheter på nationell och internationell nivå	10
Nya etableringsmönster – nya välfärdspolitiska utmaningar och mål	11
Unga möter mer påtagliga sociala risker	12
Slutsats: En tilltagande välfärdspolitisk mismatch	14
Etableringsvillkor och förutsättningar på arbetsmarknaden	16
Arbetslöshet	16
Ungdomsarbetslösheten i Skåne	18
Folkhögskolorna i ett nationellt och regionalt perspektiv	20
Särskilt utsatta grupper	21
Den studiemotiverande kursen	21
Erfarenheter från folkhögskolorna i Skåne	23
Utbildningsutbud	23
Elever med funktionsnedsättning	30
Internatverksamheten	31
Utbildning för arbetsmarknaden och inslag av arbetslivskontakter	32
Samverkan med Arbetsförmedling och kommuner	33
Offentliga aktörer om folkhögskolornas betydelse för kompetenshöjande insatser	34
Framtidsperspektivet – Skånes folkhögskolor och den regionala kompetensplattformen	37
A. Samverka för att garantera utbildning på gymnasial nivå	37
B. Introducera arbetslivskunskap och praktik på de allmänna kurserna	38
C. Samverka med kommunerna om kommunala ungdomsanställningar	38
D. Samverka med berörda branscher om yrkesintroduktionsanställningar	39
E. Samverka med Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan om utbildningsinsatser för unga med aktivitetsersättning	40
Källor och referenser	41
Statistik	42
Intervjuer	42
Bilaga 1	43
Urvalet	43
Kort beskrivning av utvalda folkhögskolor	43
Bilaga 2.	45
Förteckning över folkhögskolor i Skåne	45

Inledning och bakgrund

Landets folkhögskolor spelar en avgörande roll för att förverkliga mål om livslångt lärande, ökad delaktighet och utjämnade livschanser. Ändå är det sällan folkhögskolorna beaktas i diskussioner om omställning och kompetensförsörjning. Det sistnämnda framgår inte minst i samband med utvecklingen av regionala kompetensplattformar. Syftet med denna rapport är att belysa folkhögskoleutbildningens möjligheter som en del av en regional strategi för att underlätta ungas etablering. Inledningsvis presenterar vi syftet med de regionala kompetensplattformarna. Därefter belyser vi ungas förändrade etablerings- och försörjningsvillkor, dels generellt och dels i Skåne. I ett tredje avsnitt diskuteras folkhögskolornas utbildningsutbud, särskilt med avseende på de insatser som görs för unga med svagare sociala resurser. Avsnitten fyra och fem belyser folkhögskolornas verksamhet i Skåne och i avsnitt sex presenterar vi ett antal förslag om hur folkhögskolorna skulle kunna spela en mer aktiv roll för att motverka utanförskap och underlätta ungas etablering på arbetsmarknaden. Vi lyfter fram fem konkreta förslag som samtliga skulle kunna utgöra element i arbetet med den regionala kompetensplattformen i Skåne:

- Kommunerna, Arbetsförmedlingen och Region Skåne bör samverka i syfte att utveckla en utbildningsgaranti för unga och unga vuxna som inte har uppnått målen för gymnasieskolan.
- Introducera arbetslivskunskap och praktik på de allmänna kurserna på folkhögskolorna. På de allmänna kurserna går de elever som kanske är i störst behov av kontaktytor mot arbetslivet. Kopplingarna till arbetslivet är för svaga. Studie- och yrkesvägledningsfunktionen behöver förstärkas på många håll.
- Kommuner som introducerar särskilda ungdomsanställningar för arbetslösa – anställningar som omfattar möjligheter till utbildning – bör uppmantras att samverka med folkhögskolorna. Folkhögskolorna kan göra en viktig insats för att kvalitetssäkra lärandet i anställningarna.
- Yrkesintroduktionsmodellen sprids till fler branschområden. Staten har avsatt särskilda medel för att både öka incitamenten bland arbetsgivare att anställa unga och för att kvalitetssäkra lärandet inom yrkesintroduktionsanställningarna. Folkhögskolorna kan bidra till att kvalitetssäkra lärandet.
- Folkhögskolorna kan spela en mer aktiv roll för att i samverkan med Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan driva projekt riktade till unga med aktivitetsersättning (tidigare förtidspension). Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen har ett särskilt regeringsuppdrag som går ut på att öka insatserna för unga med aktivitetsersättning, bland annat kompetensutvecklande insatser.

Om kompetensplattformar

Landets regioner har sedan 2010 ett regeringsuppdrag att upprätta så kallade kompetensplattformar.¹ Syftet med kompetensplattformarna är att skapa samverkan kring kompetensförsörjningsfrågor på regional och lokal nivå. De berörda regionala organen ska ta fram kunskapsunderlag och behovsanalyser som sedan kan ligga till grund för utbildningsplanering på kort och lång sikt. I uppdraget ligger också att etablera närmare samverkan mellan relevanta aktörer på kompetensutvecklingsområdet, inom utbildningssystemet såväl som i arbetslivet. Samverkan ska dessutom etableras med myndigheter och organ på nationell nivå som arbetar med kompetensutvecklingsfrågor.

¹ Villkor m.m. för budgetåret 2010 för regionala självstyrelseorgan och samverkansorgan inom utgiftsområde 19 Regional tillväxt och utgiftsområde 22 Kommunikationer (rskr 2009/10:116 och 2009/10:117). Daterat 2009 12 17. <http://www.vgregion.se/Pages/177803/KompetensplattformVGRBilaga.pdf>.

Bakgrunden till uppdraget är en strävan efter att i än högre grad förankra ansvaret för tillväxtfrågor på regional nivå. Uppdraget är också ett uttryck för att kompetensutvecklingsfrågorna får en allt mer central betydelse ur ett tillväxt- och välfärdsperspektiv. Det finns en starkt etablerad föreställning om att ekonomisk tillväxt och regional utveckling i ett tidevarv präglad av global integration och ökad konkurrens förutsätter ökade satsningar på medborgarnas och arbetskraftens utbildning. En annan faktor av central betydelse är att den demografiska utvecklingen ställer ökade krav på utbildnings- och kompetensutvecklingsinsatser för att fylla de luckor som uppstår i samband med den pågående generationsväxlingen, dvs. när de stora årskullarna från fyrtioalet successivt träder ut från arbetslivet.

I arbetet med de regionala kompetensplattformarna har ett antal statliga myndigheter engagerats för att följa arbetet i regionerna, peka ut problem och möjliga utvägar. I april 2012 presenterade de berörda myndigheterna rapporten Myndighetssamverkan inom kompetensförsörjningsområdet.² Av uppföljningen framgår att i stort sett samtliga regioner har påbörjat ett arbete med kompetensplattformar, men att ambitionsnivån och inriktningen på arbetet varierar. I fokus för arbetet står helt naturligt gymnasiala utbildningar, kommunal vuxenutbildning (Komvux) och högskoleutbildningar. Samtidigt konstateras att det inte finns några enkla eller självklara medel för de regionala organen att påverka utbildningsutbudet. Kommunerna råder över gymnasieutbildningarna och Komvux och regionerna har heller inget huvudmannaskap för högskoleutbildningar. Ett huvudsyfte med kompetensplattformarna är att bedöma utbildningsbehoven i förhållande till arbetsmarknadens behov. Här finns också problem eftersom utbudet på utbildningsplatser i hög grad styrs av elevernas egna val. Det finns inga enkla medel att styra utbildningsutbudet, varken på gymnasial nivå eller på högskolenivå. Undantaget är yrkeshögskoleutbildningarna där förutsättningen för att man ska få starta en utbildning är ett dokumenterat lokalt eller regionalt arbetsmarknadsbehov. Arbetet med kompetensplattformarna handlar inte om någon direkt styrning utan om att skapa samsyn och samverkan på frivillig grund.

Folkhögskolorna och kompetensplattformarna

Frågan är då var folkhögskolorna kommer in i bilden kopplat till de regionala kompetensplattformarna. Det måste omedelbart sägas att folkhögskolorna, med något enstaka undantag, inte varit särskilt involverade i arbetet med kompetensplattformarna. Undantaget är Västra Götalandsregionen där folkbildningens roll i ett regionalt kompetensutvecklingsperspektiv har uppmärksammats i två rapporter.³ I en översiktlig kartläggning av folkbildningens utbyte med organ på regional nivå kopplat till kompetensplattformarna som tagits fram av Folkbildningsrådet konstateras också att folkhögskolorna och studieförbunden har satt få avtryck i detta arbete.⁴ Samtidigt har folkhögskolorna i flera regioner påbörjat ett kontaktskapande arbete och har informerat berörda regionala organ om sin verksamhet. I rapporten från Folkbildningsrådet betonas att ett problem är att kunskapen om folkbildningens verksamhet och utbildningsutbud ofta är begränsad. Dessutom kan det finnas en osäkerhet hos enskilda folkhögskolor och studieförbund om hur man ska förhålla sig till kompetensplattformarna med dess starka fokus på för folkbildningen otraditionella frågor som ekonomisk tillväxt och matchning på arbetsmarknaden. I förordningens om statsbidrag till folkbildningen (1991:977) lyfts fyra grundläggande syften med folkhögskolornas och studieförbundens verksamhet fram: 1)

² Myndighetssamverkan inom kompetensförsörjningsområdet. Redovisning av regeringsuppdrag (2012). Västerås: YH-myndigheten. De inblandade myndigheterna är YH-myndigheten, Arbetsförmedlingen, Statens Skolverk, SCB, Tillväxtverket och Tillväxtanalys.

³ Västra Götalands Bildningsförbund och Västra Götalandsregionen (2011), Folkhögskolornas roll inom Kompetensplattform Västra Götaland (<http://www.reglab.se/wp-content/uploads/2011/06/Folkhogskolorna-VG.pdf>) samt Västra Götalands Bildningsförbund och Västra Götalandsregionen (2012), Studieförbundens roll inom Kompetensplattform Västra Götaland (<http://www.kompetensplattformvg.se/wp-content/uploads/2012/06/KP-rapport-stfb-slutversion-2013.pdf>).

⁴ "Dom har inte hört av sig". Folkhögskolor, studieförbund och regionala kompetensplattformar (2013). Stockholm: Folkbildningsrådet.

att stärka och utveckla demokratin, 2) göra det möjligt för människor att påverka sin livssituation och skapa engagemang för samhällsfrågor, 3) att utjämna utbildningsklyftor och höja bildnings- och utbildningsnivån i samhället och, slutligen, 4) att bredda intresset för och öka delaktigheten i kulturlivet. I relation till arbetet med kompetensplattformarna är det syftena att öka individens möjligheter att påverka sin livssituation och att utjämna och höja utbildningsnivån i samhället som framstår som mest näraliggande.

Region Skåne har ett samordningsansvar för arbetet med kompetensplattformen.⁵ Regionen har kommit förhållandevis långt med arbetet och avsätter betydande resurser för ändamålet. I oktober 2012 bildades organisationen Kompetenssamverkan Skåne (KoSS) för att underlätta arbetet med kompetensplattformen. I KoSS ingår, förutom Region Skåne, Arbetsförmedlingen, Kommunförbundet Skåne, Länsstyrelsen i Skåne och lärosätena i regionen. Till KoSS har slutits ett kansli med tjänstemän från de olika organisationerna. Arbetet är inriktat på tre huvudspår. Det första handlar om insatser för ungdomar och ungas etablering på arbetsmarknaden. Det andra huvudspåret handlar om kompetensbehoven på arbetsmarknaden och en bättre matchning mellan utbildning och arbetsmarknad. Ett tredje område handlar om näringslivets omställnings- och innovationsförmåga. En kompetensförsörjningsstrategi har formulerats där bland annat ungas möjligheter till utbildning och arbetslivserfarenhet lyfts fram. Ökad samverkan utbildning-arbetsliv är ett annat inslag i strategin. Region Skåne har publicerat en omfattande prognos för den regionala arbetsmarknaden med ett långsiktigt fokus: Utbildnings- och arbetsmarknadsprognos för Skåne – med sikte på 2020 (rapporten publicerades 2012).

De 17 folkhögskolorna i Skåne är samlade i föreningen Skånes folkhögskolor i samverkan.⁶ Ett syfte med föreningen är att bli en tydligare part i det regionala kompetensutvecklingsarbetet. Utvecklingen av en regional kompetensplattform framhålls uttryckligen som orsak till föreningens bildande. Man vill underlätta utbytet med regionala och lokala organ samt företrädare för andra delar av utbildningssystemet och öka kunskaperna om ”folkhögskolornas alternativa utbildningsvägar och möjligheter till bred kompetensutveckling”. Företrädare för folkhögskolorna tog tidigt kontakt med regionen med anledning av arbetet med kompetensplattformen. Ett av resultaten av utbytet mellan folkhögskolorna och Region Skåne blev en överenskommelse om att en rapport skulle tas fram för att öka kunskaperna om folkhögskolornas utbildningsutbud och utveckla förslag om hur folkhögskolorna kan bidra till att effektivisera kompetensutvecklingen i regionen, framför allt med sikte på att underlätta ungdomars och resurssvaga gruppers etablering på arbetsmarknaden. Utgångspunkten är att folkhögskolorna kan spela en mer framträdande roll när det gäller att underlätta för ungdomar med svag utbildningsbakgrund att knyta band till arbetslivet och/eller att ta sig vidare i utbildningssystemet.

Rapportens disposition

Inledningsvis följer ett avsnitt om de förändrade förutsättningarna för ungas etablering i arbetslivet. I avsnittet görs både nationella och internationella utblickar. Vilka är mer precist de nya förutsättningarna och varför läggs så mycket fokus på utbildning? Därefter följer ett par avsnitt om förutsättningarna regionalt i Skåne. Vilka utmaningar kan urskiljas på arbetsmarknaden i Skåne, särskilt när det gäller villkoren för unga individer? Vi ger också en överblick av folkhögskolorna och dess utbildningsutbud i Skåne. I sammanhanget ger vi utrymme åt att redovisa resultatet av en

⁵ Uppföljning av regionalt kompetensförsörjningsarbete. Rapport 0120 (2012). Stockholm: Tillväxtverket samt Anders Axelsson, Kompetensplattform Skåne – en lägesrapport (bildpresentation 17 maj 2011). http://www.skane.se/Public/RU/drivkraft_skane/internat2/kompetens_anders_axelsson.pdf.

⁶ Föreningen ”Skånes folkhögskolor” har bildats. <http://fridhem.fhsk.se/node/173>.

regionalt avgränsad deltagaruppföljning avseende de studiemotiverande kurserna som genomförs på folkhögskolorna i samverkan med Arbetsförmedlingen. Dessa kurser har fått ett större genomslag i Skåne än i andra delar av landet. En översiktlig bild av kurser och deltagarvolymen följs av en kvalitativ genomgång baserad på intervjuer av företrädare för ett urval folkhögskolor samt företrädare för Arbetsförmedlingen och ett par kommuner i regionen. I dessa sistnämnda avsnitt läggs stor vikt vid att belysa folkhögskolornas socialt kompenserande insatser och utvecklingsmöjligheterna när det gäller att utveckla yrkesutbildningar och arbetslivskontakter. Rapporten avrundas med att vi presenterar fem förslag om hur folkhögskolorna skulle kunna bidra mer effektivt till den regionala kompetensförsörjningen, med särskild tonvikt på behoven i arbetslivet och betydelsen av att stödja ungas möjligheter till etablering och egenförsörjning.

Nya förutsättningar och nya utmaningar – om erfarenheter på nationell och internationell nivå

Utvecklingen under senare år och i många med Sverige jämförbara länder talar för att etableringsvillkoren har blivit snårigare, att de sociala villkoren blivit allt mer tudelade och att traditionella välfärdspolitiska instrument inte erbjuder tillfredsställande lösningar för unga människor i skarven mellan skola och arbetsliv. Erfarenheterna talar för en mångfald av nya utbildningsinriktade och individanpassade lösningar – något som gör folkhögskolornas sätt att arbeta särskilt intressanta. I detta avsnitt ges en övergripande bakgrund.

Sverige har haft en väldigt negativ utveckling av ungdomsarbetslösheten och tillhör i dag de länder som har en arbetslöshet som överstiger genomsnittet för EU. Arbetslöshetstalet i åldersgruppen 15-24 år ökade enligt Eurostats uppgifter från drygt 20 procent till närmare 24 procent mellan 2008 och 2012. Det bör emellertid noteras att sättet att mäta arbetslösheten tenderar att vara särskilt ogynnsamt för ett land som Sverige. Arbetslöshetstalen redovisas som den procentuella andelen arbetslösa av antalet personer som ingår i arbetskraften. Till arbetskraften räknas även studerande i den mån de söker jobb och/eller har tillfälliga jobb, ofta deltidsanställningar vid sidan av studier (t.ex. under ferieperioder). Enligt uppgifter från Statistiska centralbyrån (SCB) och de svenska arbetskraftsundersökningarna är ca 40 procent av de arbetslösa i åldrarna 15-24 år heltidsstuderande. I länder med mer omfattande lärlingsutbildning, t.ex. Tyskland, Österrike, Danmark och Norge, är arbetslöshetstalen i allmänhet betydligt lägre i denna åldersgrupp. Det förklaras delvis av hur man mäter arbetslösheten.⁷ I lärlingsländerna är yrkeslevarna anställda. De får lön i det företag där de fullgör en del av sin utbildning och räknas som sysselsatta. De kan definitionsmässigt inte räknas som arbetslösa. I Sverige kan en yrkeselev – liksom andra skolelever – söka jobb parallellt med studierna och därmed räknas som arbetslös. Det är också viktigt att återigen betona att arbetslöshetstalet avser andelen arbetslösa av personerna i arbetskraften. Skulle antalet arbetslösa ungdomar i åldern 15-24 år relateras till hela befolkningen i den aktuella åldern skulle andelen arbetslösa uppgå till drygt 12 procent.⁸ Det är en hög nivå, men illustrerar samtidigt att en mindre del av befolkningen i dessa åldrar tillhör arbetskraften.

Flera olika undersökningar visar att andelen unga i Sverige som varken förvärvsarbetar eller studerar utgör en betydande grupp, dvs. gruppen som vi i Sverige ofta kallar ”unga utanför” och som internationellt går under benämningen NEET (Not in employment, education or training).⁹ I en offentlig utredning hävdas att drygt 10 procent i åldersgruppen 20-24 år tillhör denna kategori. 70 procent av dessa saknar fullbordad gymnasieutbildning.¹⁰ Ungdomsstyrelsen har framhållit att 123 000 unga i åldrarna 16-25 år varken jobbade eller studerade 2009. Av dessa var det nästan 60 procent som tillhörde samma kategori året efter, dvs. de varken förvärvsarbetade eller studerade 2010.¹¹ Av de 120 000 som tillhörde gruppen år 2010 var det ca 30 procent som inte hade någon känd aktivitet. Drygt en femtedel deltog under mer än sju månader av året i statliga arbetsmarknadspolitiska åtgärder medan 7 procent deltog mer än sju månader i kommunala insatser. Andelen som deltog i flera olika åtgärder utgjorde 17 procent.

Även Arbetsförmedlingen har kartlagt den växande gruppen ”unga utanför” och framhåller i en rapport från våren 2013 att antalet unga i åldern 16-29 år som varken arbetade eller studerade

⁷ SCB (2013). *Ungdomsarbetslöshet – jämförbarhet i statistiken mellan ett antal europeiska länder*. SCB: Örebro, s. 44.

⁸ Arbetsförmedlingen (2013a). *Ungdomar på och utanför arbetsmarknaden fokus på unga som varken arbetar eller studerar*. Arbetsförmedlingen: Stockholm, s. 3.

⁹ Sättet att definiera ”utanförskapet” skiljer sig åt mellan Arbetsförmedlingen och Ungdomsstyrelsen varför uppgifterna inte är helt förenliga.

¹⁰ SOU 2013:74, *Unga som varken arbetar eller studerar – statistik, stöd och samverkan*. Fritzes: Stockholm, s. 79.

¹¹ Ungdomsstyrelsen (2012). *2012 års uppföljning av unga som varken arbetar eller studerar*. Ungdomsstyrelsen: Stockholm, s. 5.

uppgick till 160 000 år 2008 och ökade till 190 000 år 2010.¹² Den sistnämnda siffran motsvarade 11 procent av åldersgruppen. Det var bara 38 000 eller en femtedel som under större delen av året deltog i ett program som hade initierats via Arbetsförmedlingen. Många hade ingen känd aktivitet över huvud taget, närmare bestämt 20 000. Uppgifterna bekräftar att många unga är utanför under långa perioder. Av dem som var utanför år 2010 var 77 000 utanför redan 2008. En tredjedel var födda utomlands och en majoritet i gruppen saknade fullbordad gymnasieutbildning. Utrikesfödda och personer med svag utbildningsbakgrund är kraftigt överrepresenterade. Det är samma mönster som kan urskiljas i andra länder.

Den försörjningsmässiga utsattheten ökar genom att flertalet unga arbetslösa inte är kvalificerade för ersättning från arbetslöshetsförsäkringen. Enbart ca 15 procent av de arbetslösa ungdomarna uppfyller villkoren för ersättning.¹³ Det innebär i praktiken att andelen unga som är beroende av ekonomiskt bistånd för kortare eller längre perioder ökar samtidigt som många är ekonomiskt beroende av föräldrarna. Det primära försörjningssystemet för arbetslösa, dvs. arbetslöshetsförsäkringen, omfattar i praktiken inte unga eftersom de inte uppfyller kvalificeringsvillkoren. Arbetsvillkoret, enligt huvudregeln, på minst 80 timmars förvärvsarbete per månad under en period på sex månader – beräknat över en ramtid på ett år – är svårt att uppfylla på en arbetsmarknad som kännetecknas av pendlande mönster ut och in i jobb, perioder av utbildning, tidsbegränsade anställningar och deltidsarbetande. Det finns också ett principiellt välfärdspolitiskt dilemma kopplat till det ekonomiska biståndets konstruktion. Det ekonomiska biståndet utgör samhällets yttersta sociala skyddsnät och alla inkomster ska avräknas innan bistånd beviljas enligt en fastställd norm för skälig levnadsnivå. Det förhållandet att biståndet är behovsprövat och beräknas på detta sätt innebär i praktiken en risk för inlåsning. Incitamenten att öka sina inkomster genom förvärvsarbete minskar om marginaleffekten är 100 procent och möjligheterna att kvalificera sig för understöd från arbetslöshetsförsäkringen ändå är begränsade.¹⁴ Riksdagen beslöt också i maj 2013 att införa ett förvärvsavgdrag för individer med försörjningsstöd för att minska marginalaffekterna och förstärka incitamenten att förvärvsarbete.

Nya etableringsmönster – nya välfärdspolitiska utmaningar och mål

Arbetslösheten har negativa effekter för drabbade individer och för samhällen i stort. Det är en uppfattning som är väl förankrad och belagd. Både svensk och internationell forskning talar för att långvarig arbetslöshet ökar risken för social exkludering, dvs. exkludering i betydelsen ekonomisk utsatthet, sämre boendevillkor, svaga sociala nätverk, kontaktproblem med myndigheter och ohälsoproblem.¹⁵ Studier visar att personer som är arbetslösa i unga år har en överrisk att bli arbetslösa längre fram i livet.¹⁶ Även den internationella forskningen ger starka belägg för att särskilt återkommande och längre perioder av arbetslöshet i unga år ger en rad långsiktigt negativa effekter: kunskaper och färdigheter som inte används och underhålls tenderar att erodera, vilket minskar individens produktivitet och attraktivitet på arbetsmarknaden; arbetslöshet under unga år har negativa effekter på löneinkomsten under åtskilliga år framåt; riskerna för stressrelaterade problem och psykisk ohälsa är väl dokumenterade.¹⁷

¹² Arbetsförmedlingen (2013a), *Ungdomar på och utanför arbetsmarknaden fokus på unga som varken arbetar eller studerar*. Arbetsförmedlingen: Stockholm, s. 4.

¹³ Se t.ex. "Irene Wennemo: Arbetsvillkoret är avgörande för att unga inte kommer in i arbetslöshetsförsäkringen". <http://www.samorg.org/so/%28hctfxbniq4qgae55552rf355%29/Index.aspx?id=1328>.

¹⁴ SOU 2007:2 *Från socialbidrag till arbete*. Fritzes: Stockholm, s. 459.

¹⁵ För en bredare svensk översikt mot bakgrund av 1990-talskrisen se t.ex. Statens Folkhälsoinstitut (2002), *Ungdomsarbetslöshetens konsekvenser för hälsa och social anpassning. Erfarenheter och kunskaper från 1990-talets forskning*. Rapport 2002:18. Folkhälsoinstitutet: Sandviken.

¹⁶ Nordström Skans, Oskar (2004), *Har arbetslösheten långsiktiga effekter?* Rapport 2004:13. IFAU: Uppsala.

¹⁷ För en översikt av den internationella forskningen, se Bell, David N.F. & David G. Blanchflower (2009), *What Should Be Done About Ri-*

Exkludering och maktlöshet är centrala begrepp i många studier om effekter av arbetslöshet. Därmed är det också naturligt att begrepp som social inkludering och empowerment (egenmakt) har fått en så framträdande ställning i diskussioner om policystrategier för att motverka eller förekomma effekter av arbetslöshet. Möjligheter till arbete och en konsumtionsstandard som inte avviker allt för mycket från den genomsnittliga har betydande effekter på en individs sociala status och självbild. Förvärvsarbetets och försörjningsoberoendets betydelse för möjligheterna till personlighetsutveckling och bredare social tillit ska inte underskattas. Här finns en koppling mellan samhällsekonomiskt och strukturellt motiverade insatser för att motverka ungdomsarbetslöshet och en strategi för att förebygga och mildra effekterna av utanförskap som tar sin utgångspunkt i individens rätt till självförverkligande och inflytande. Det handlar om att förena arbetsmarknadspolitikens ambition att via kompetenshöjande insatser stärka en ung individs anställningsbarhet och försörjningsmöjligheter och det sociala arbetets ungdomsinsatser som oftare syftar till att stärka den enskildes självkänsla och motivation att på egen hand orientera sig vidare i livet, dvs. utan att närmare beakta vad som är önskvärt ur ett arbetsmarknadsperspektiv.¹⁸

Unga möter mer påtagliga sociala risker

Begreppet sociala risker är centralt inom välfärdsforskningen och handlar om hur levnadsvillkor påverkas av individrelaterade faktorer, t.ex. hälsostatus, och samhällsekonomiska omständigheter som möjligheter att få jobb och inkomster. Frågan är om man kan säga att de sociala risker som unga möter i etableringsfasen till vuxenlivet har tilltagit under senare år och om institutionerna och välfärdspolitiken för att underlätta ungas möjligheter till förvärvsarbete och ekonomiskt oberoende har blivit mindre effektiv under senare decennier? Det finns en hel del som pekar i den riktningen.

Strukturella perspektiv på sociala risker

Utifrån ett strukturellt perspektiv kan man konstatera att unga från mindre privilegierade hemförhållanden, unga med ofullständig grundutbildning (i betydelsen grundskole- och gymnasieutbildning), unga med funktionshinder och unga med utländsk bakgrund har fått allt svårare att etablera sig på arbetsmarknaden. En uppskattning är att ungefär 30 till 40 procent av de ungdomar som lämnar skolan i OECD:s medlemsländer tillhör gruppen som löper risk att mötas av etableringssvårigheter.¹⁹ Det kan handla om ungdomar med en kombination av individrelaterade problem, t.ex. kopplat till ohälsa, och ungdomar från ogynnsamma omständigheter, med svag utbildning och outvecklade sociala nätverk. De är överrepresenterade bland dem med osäkra anställningsförhållanden, bland arbetslösa och i gruppen utanför både arbetsmarknaden och utbildningssystemet (NEET).

De sociala villkoren varierar allt mer inom ungdomsgruppen. En förklaring till detta är ofta att ungdomar med olika maktresurser, i termer av utbildning och sociala nätverk, har olika förutsättningar att hantera de anpassningskrav som följer av ekonomins marknadsutvidgning, snabbt förändrad teknik och ett allt mer omställningsinriktat arbetsliv.

Utifrån det strukturella perspektivet betonas också att efterfrågan på arbetsmarknaden är för svag.

---

sing Unemployment in the OECD? IZA Discussion Paper No. 4455. IZA: Bonn. http://www.iza.org/en/webcontent/publications/papers/viewAbstract?dp_id=4455.

¹⁸ Niemeyer, Beatrix (2007), "Is there a pedagogy of social inclusion? Critical reflections on European policy and practice in school-to-work transition", i Colley, Helen, Boetzelen, Phillip, Hoskins, Bryony & Teodora Parveva (red.), *Social inclusion and young people: breaking down the barriers*. Council of Europe Publishing: Strasbourg.

¹⁹ Scarpetta, Stefano, Sonnet, Anno & Thomas Manfredi (2010), *Rising Youth Unemployment During The Crisis. How to Prevent Negative Long-Term Consequences on a Generation*. OECD Social, Employment and Migration Working Papers No. 106. <http://www.oecd-ilibrary.org/docserver/download/5kmh79zb2mmv.pdf?expires=1368798553&id=id&accname=guest&checksum=400F783911F3A4014EA15C64299E3AE9>.

Ska det skapas fler inträdesjobb för ungdomar på arbetsmarknaden måste den generella efterfrågenivån höjas genom en mer expansiv ekonomisk politik.²⁰ En annan vanlig uppfattning är att arbetsgivares incitament att anställa unga ska öka genom att sociala avgifter sänks, dvs. genom särskilda subventioner av yngre arbetskraft. Den sistnämnda uppfattningen är ibland kombinerad med krav på att regler avseende anställningsskydd ska lättas upp för att göra det mindre riskfyllt för arbetsgivare att anställa unga. Problemet är bara att höga relativa arbetslöshetstal också präglar förhållandena i länder med låga ingångslöner och svagt lagreglerat anställningsskydd.

Allt mer individualiserade övergångsmönster

Ett annat perspektiv på ungas etableringsvillkor tar fasta på att ungas övergångar från skolvärlden till arbetslivet blivit allt mer utdraget och varierat. Man talar om jojo-mönster och menar att övergångarna i betydligt högre grad än under tidigare år präglas av individers skilda valstrategier, olika utbildningsval, hopp mellan olika verksamheter, växlingar mellan skola och arbetsliv, korta anställningar och perioder utanför både arbetskraften och utbildningssystemet. Detta individualiserade och allt mer utdragna övergångsmönster skiljer sig då från tidigare års mera kollektiva och rätlinjiga övergångsmönster då ungdomar hade en karriärväg som i högre grad var definierad på förhand och som också snabbare ledde fram till etablering i termer av en fast anställning och tryggad försörjningssituation.²¹

Jojo-mönstret innebär både möjligheter och risker. För en del ungdomar innebär det att frihetsgraderna har vidgats, för andra innebär det främst att de sociala riskerna har blivit större. Den postmodernt präglade bilden av ungas övergångar som allt mer individualiserade och splittrade behöver inte vara frikopplad från en socioekonomisk förståelse av ungas ökade utsatthet. Unga från resursstarkare miljöer och med större framgång i utbildningssystemet har i allmänhet bättre förutsättningar att hantera den osäkerhet och de ökade krav som präglar vår tids övergångsmönster.

Samtidigt skiljer sig problembilden från den strukturella förståelsen i den bemärkelsen att låg efterfrågan på arbetskraft inte ses som en väsentlig orsak till förlängda och problematiska etableringsmönster. Unga har svårigheter att etablera sig därför att de har individrelaterade förutsättningar och personliga egenskaper som försvårar etableringsprocessen.²² Det kan handla om att de har ofullständig utbildning eller en utbildning som inte efterfrågas på arbetsmarknaden, att de har få kontakter eller problem med språket, men också om att de kan ha attityder och levnadssätt som gör det svårare att få eller behålla ett jobb.

Den sistnämnda betoningen på individuella tillkortakommanden leder fram till en starkare betoning på individens eget ansvar. Genomslaget för aktiveringspolitiken i flera länder i Europa från 1990-talet och framåt kan ses i detta perspektiv. Det handlar om att förflytta ansvaret för de sociala villkoren till individen själv. Om den välfärdspolitik som utvecklades under decennierna efter andra världskriget i hög grad byggde på en föreställning om att samhället hade ett kollektivt ansvar för sociala problem är aktiveringspolitiken ett uttryck för en tyngdpunktsförskjutning där rätten till samhällets stöd görs beroende av individuella motprestationer och förändrade beteendemönster.²³ Genom att villkora understöd ska individen tvingas förändra sitt beteende på ett sätt som anses mer samhällligt önskvärt, ett slags konsekvenspedagogiskt betraktelsesätt.

²⁰ Pohl, Axel & Andreas Walther (2007), "Activating the disadvantaged. Variations in addressing youth transitions across Europe", i *International Journal of Lifelong Education*, Vol. 26(5), s. 537.

²¹ Walther, Andreas (2006), "Regimes of youth transitions. Choice, flexibility and security in young people's experiences across different European contexts", i *Young. Nordic Journal of Youth Research*. Vol. 14(2).

²² Pohl, Axel & Andreas Walther (2007), s. 537.

²³ Johansson, Håkan (2006), *Svensk aktiveringspolitik i nordiskt perspektiv*. ESS 2006:3. Stockholm: Fritzes.

Förändrade villkor i arbetslivet

Det sistnämnda perspektivet på ungas övergångsmönster är också kopplat till en uppfattning om att organiseringen av arbetslivet ger helt andra förutsättningar för ungas etablering och karriärvägar idag än tidigare. Den brittiske arbetslivsforskaren David Marsden har pekat på att arbetskrafts- och kompetensförsörjningen i Europa och USA tidigare antingen reglerades på interna arbetsmarknader eller på så kallade yrkesbaserade arbetsmarknader.²⁴ Till företagens interna arbetsmarknader rekryterades arbetare som förväntades verka i företaget under lång tid. Företaget tog på sig ett betydande utbildningsansvar och betalade en lön som inledningsvis översteg individens produktivitet. England och USA var länder med utbredda interna arbetsmarknader. Men även Sverige, som inte har haft någon starkare lärlingsutbildning, får räknas till denna tradition. Den yrkesmässiga kompetensutvecklingen styrdes i hög grad av företagets behov och rörligheten inom ett yrkesområde blev därmed ganska begränsad. Men det fanns möjligheter för ungdomar, även de med en relativt svag grundläggande utbildning, att få en fast och långvarig anställning som omfattade kompetensutveckling, god löneutveckling och social trygghet.

Den andra modellen för arbetskrafts- och kompetensförsörjning utgjordes av yrkesbaserade arbetsmarknader. De tysktalande länderna i Europa och Danmark, dvs. länder med omfattande system för lärlingsutbildning, brukar räknas till denna kategori. Här fanns och finns fortsatt välutvecklade system för kvalificerat och standardiserat yrkeslärande där arbetslivet spelar en viktig roll, både som utbildningsorganisatör och kvalitetssäkrare. Standardiseringen av utbildningen och system för yrkeslegitimationer gjorde det möjligt att lättare röra sig över företagsgränserna utan att förlora i produktivitet och lön. Ungdomarna stod för en betydande del av utbildningskostnaden under utbildningstiden genom en låg lärlingslön. Men när lärlingsutbildningen var fullbordad minskade löneavståndet mellan yngre och medelålders och mer erfaren arbetskraft högst påtagligt.

Poängen enligt David Marsden är att grundvalen för interna arbetsmarknader och yrkesbaserade arbetsmarknader har försvagats genom att de stora industriföretagen är mindre dominerande sysselsättningsmässigt samtidigt som den tilltagande ekonomiska integrationen internationellt har påverkat de kortsiktiga avkastningskraven, tidshorizonten för investeringar och möjligheterna för ett enskilt företag att ta på sig ett större ansvar för ungas etablering och yrkesutbildning. Tjänstesektorns tillväxt, förändrad teknik och allt mer omställningsinriktade arbetsorganisationer har lett i samma riktning. I grunden har detta inneburit att kraven på de unga att de ska vara produktiva från ett tidigt skede i anställningen har ökat.

Företagen är allt mindre benägna att ta ansvar för ungas kompetens- och karriärutveckling, något som tar sig uttryck i att man föredrar korttidsanställningar och strävar efter att öka löneskillnaderna mellan typiska instegsjobb och mer etablerade jobb i företagen. Eftersom många ungdomar är hänvisade till instegsjobb och praktikliknande tjänstgöringsförhållanden tilltar konkurrensen och etableringsvillkoren försvåras, även för ungdomar som har klarat grundläggande utbildning på gymnasial nivå. David Marsden har myntat uttrycket "entry tournaments" – eller inträdesturneringar – för att betona betydelsen av att unga ofta fastnar i osäkra och relativt okvalificerade jobb under långa perioder. Detta är då en avgörande skillnad jämfört med förhållandena i arbetslivet för några decennier sedan då övergångsfasen på arbetsmarknaden var mer väldefinierad och tidsmässigt avgränsad.

---

²⁴ Marsden, David (2009), The decline of occupational markets and the spread of prolonged entry tournaments: labour market segmentation in Britain. Paper for the ILO Conference on Regulation for Decent Work – Innovative labour regulation in a turbulent world, July 8-10, Geneva. <http://eprints.lse.ac.uk/3305/>.

Slutsats: En tilltagande välfärdspolitisk mismatch

Det förhållandet att den moderna ekonomin skapar nya förutsättningar i arbetslivet och att ungdomars övergångsmönster inte följer lika tydliga kollektiva mönster som tidigare skapar också nya förutsättningar på institutionell och politisk nivå. De välfärdspolitiska regimer med kopplingar till inkomstrygghet, utbildning och arbetsmarknadspolitik som etablerades i länder som Sverige från 1930-talet och framåt – och som i hög grad återspeglade etableringsvillkoren i den industridominerade ekonomin med relativt standardiserade arbetsvillkor – fungerar inte längre lika effektivt. Några av uttrycken för detta är just att unga är kraftigt överrepresenterade bland de arbetslösa, att unga ofta saknar utbildning som matchar arbetsmarknadens krav – trots att utbildningsnivån är högre idag än tidigare – och att allt fler ungdomar inte omfattas av de allmänna inkomstförsäkringarna, t.ex. arbetslöshetsförsäkringen.

Just denna bristande anpassning mellan etablerade institutioner och sociala villkor har lett till olika politiska initiativ. En gemensam yttring av de nya förhållandena var aktiveringslinjen, dvs. ökade krav på ungdomar att ställa upp på olika praktikprojekt för att över huvud taget kvalificera sig för understöd från samhällets sida. Detta uppfattades som angeläget mot bakgrund av den risk för utbredd ”understödstagarmentalitet” och passivering som ansågs följa av långa tider i arbetslöshet och utanförskap. Understöd uppfattades inte längre som en medborgerlig rättighet utan villkorades med krav på olika motprestationer.²⁵

Den mest renodlade och elementära formen av aktiveringspolitik förespråkas emellertid knappast längre. Istället förordas idag en större mångfald av varierade och individanpassade insatser, med betoning på både sociala och arbetsmarknadsrelevanta kvalifikationer. Insatser som minskar avståndet till arbetslivet och som samtidigt stärker individens självförtroende, möjligheter till omställning och rörlighet framhålls som allt mer betydelsefulla. Utbildning framhålls både internationellt och i Sverige som en nyckelåtgärd för att förebygga arbetslöshet och utanförskap, för att ge individer från mindre privilegierade förhållanden möjligheter att påverka sina liv samtidigt som arbetslivets behov av kompetent arbetskraft tillgodoses. Ett problem är att behovet av kompletterande och flexibla utbildningsinsatser inte uppmärksammas tillräckligt mycket. Det är kanske särskilt tydligt i ett land som Sverige. Det behövs nya utvecklingsmöjligheter för lärande i och utanför det reguljära utbildningssystemet, inte minst nya och mer generösa möjligheter till lärande i arbetslivet. Det behövs också alternativa utbildningsvägar för unga som inte uppnått målen i de reguljära systemen, i grundskolan och i gymnasieskolan. Och det behövs insatser för att förstärka möjligheterna till livslångt lärande, dvs. det ska finnas möjligheter till utbildning och omskolning i alla åldrar. I samtliga dessa avseenden kan folkhögskolorna spela en viktig roll, både på nationell och regional nivå.

I nästa avsnitt ska vi kort beskriva förutsättningarna för ungas etablering i Skåne. Därefter ges en översiktlig bild av deltagandet i folkhögskoleutbildningar i regionen. I de nästföljande avsnitten presenterar vi en mer fördjupad bild av folkhögskoleutbildningarna, dess nuvarande utvecklingsmöjligheter och begränsningar, med utgångspunkt från intervjuer av rektorer vid skolorna.

---

²⁵ Kuoddo, Arvo (2012), Public Employment Services, And Activation Policies. Social Protection & Labor. Discussion Paper No. 1215. <http://siteresources.worldbank.org/SOCIALPROTECTION/Resources/SP-Discussion-papers/Labor-Market-DP/1215.pdf>.

Etableringsvillkor och förutsättningar på arbetsmarknaden

De skånska folkhögskolornas betydelse och möjligheter måste ses i ljuset av etableringsvillkor och utvecklingsmönster på den regionala arbetsmarknaden. Både sysselsättningen och befolkningen har ökat i Skåne under senare år. 2005 uppgick antalet sysselsatta i Skåne till drygt 540 000 personer. Som andel av antalet individer totalt i åldersgruppen 15-74 år motsvarade det strax över 63 procent.²⁶ År 2012 uppgick antalet sysselsatta i regionen till drygt 594 000 personer, vilket återigen motsvarade en sysselsättningsgrad på drygt 63 procent. Jämfört med hela landet har Skåne en lägre sysselsättningsgrad och jämfört med de andra två storstadsregionerna en betydligt lägre sysselsättningsgrad (framför allt jämfört med Stockholm). Prognoserna talar för att befolkningen kommer att fortsätta att växa fram till 2025, framför allt beroende på en fortsatt stor inflyttning från utlandet.²⁷ Befolkningstillväxten beräknas bli den näst högsta, enbart lägre än i Stockholm, och dubbelt så hög som i landet som helhet.

Befolkningsutvecklingen ser olika ut i olika kommuner i Skåne. Kraftigast förväntas befolkningen öka i Skånes sydvästra delar med Lomma och Malmö i topp. I sex kommuner förväntas befolkningen minska fram till 2025. Det handlar om kommuner i nordöstra och sydöstra Skåne.

På nationell nivå förväntas den demografiska utvecklingen under de närmaste 15 åren leda till att antalet personer i gruppen nyinträdande på arbetsmarknaden i åldrarna 20-24 år kommer att vara mindre än i gruppen som träder ut från arbetsmarknaden i åldrarna 60-64 år. Det borde allt annat lika leda till att förutsättningarna för yngre att få jobb underlättas. I Skåne liksom i andra storstadsregioner ser bilden annorlunda ut. En hög inflyttning av unga människor, till högskoleorterna och från utlandet, gör att gruppen i de typiska inträdesåldrarna i arbetslivet kommer att fortsätta att vara större än antalet personer i de typiska utträdesåldrarna. Detta betyder å ena sidan att generationsväxlingen blir mindre dramatisk och att försörjningsbördan inte blir lika betungande som i landsortsregioner.²⁸ Samtidigt innebär det att demografin inte utgör en lika stark draghjälp när det gäller att underlätta ungas etablering och minska ungdomsarbetslösheten. Men det ska återigen framhållas att bilden ser olika ut i olika delar av Skåne. Det är de delar som räknas till "Stor-Malmö" som enligt prognosen kan se fram emot ett fortsatt överskott på individer i åldrarna 20-24 år jämfört med antalet i åldrarna 60-64 år.²⁹

Arbetslöshet

Som andel av den registerbaserade arbetskraften är andelen arbetslösa högre i Skåne än i Sverige som helhet, drygt 10 procent jämfört med drygt 8 procent.³⁰ Sett över en tioårsperiod har antalet arbetslösa i Skåne ökat med strax under 50 procent och antalet som deltar i Arbetsförmedlingens

²⁶ Uppgifterna är baserade SCB:s arbetskraftsundersökningar (AKU).

²⁷ Arbetsförmedlingen (2012). *Arbetsmarknadsutsikterna hösten 2012. Skåne län. Prognos för arbetsmarknaden 2012-2013*. Malmö: Arbetsförmedlingen.

²⁸ En ytterligare förklaring är att andelen som förväntas fortsätta förvärvsarbeta efter 65 års ålder ökar. För Skånes del beräknas den andelen öka från 3 procent 2000 till 9 procent år 2020. Se Region Skåne (2012). *Utbildnings- och arbetsmarknadsprognos för Skåne – med sikte på 2020*. Malmö: Region Skåne, s. 41.

²⁹ Till "Stor-Malmö" räknas Burlöv, Eslöv, Höör, Kävlinge, Lomma, Lund, Malmö, Skurup, Staffanstorp, Svedala, Trelleborg och Vellinge.

³⁰ Uppgifterna avser ett genomsnitt för perioden maj 2012 till april 2013. Statistiken har tagits fram av Arbetsförmedlingen och utgör mått på andelen öppet arbetslösa och programdeltagare som andel av det totala antalet personer som räknas till arbetskraften i åldrarna 16-64 år (dvs. summan av sysselsatta och arbetslösa). Tidigare presenterade Arbetsförmedlingen andelen arbetslösa av antalet personer i de aktuella åldrarna som helhet. Det arbetslöshetstal som presenteras i SCB:s arbetskraftsundersökningar är baserad på en urvalsundersökning och anger desutom andelen arbetslösa i åldersspannet 15-74 år. Se Arbetsförmedlingen (2013b). *Arbetsmarknadsutsikterna våren 2013. Skåne län. Prognos för arbetsmarknaden 2013-2014*. Malmö: Arbetsförmedlingen.

programaktiviteter mer än fördubblats. Skillnaderna mellan kommunerna i regionen är emellertid stora. De skånska kommunerna är representerade både bland de kommuner som har lägst arbetslöshet i landet och bland de kommuner som har högst arbetslöshet. Landskrona, Malmö och Bromölla är de kommuner i länet som har högst arbetslöshetstal.

Arbetslösheten kan härledas till flera olika orsaker. Arbetsförmedlingen framhåller i sina rapporter att strukturförändringar i ekonomin i kombination med socioekonomiska strukturer har stor betydelse. Här ser förutsättningarna också väldigt olika ut i olika kommuner i regionen. Antalet industrijobb har t.ex. minskat som ett resultat av strukturomvandlingen, minskningen uppgår till mellan 20 000 och 25 000 jobb sedan sekelskiftet.³¹ Minskningen av antalet industrijobb har slagit hårt mot nordskånska kommuner som Bromölla, Östra Göinge och Bjuv där industriföretagen representerar en större andel av den totala sysselsättningen. Finanskrisen från 2008 och framåt har haft tydliga negativa effekter på sysselsättningen i kommuner med ett starkt beroende av industrijobb och företagsrelaterade tjänster som personaluthyrning.

Samtidigt finns det en annan del av strukturomvandling som är tydlig på den skånska arbetsmarknaden lika väl som på den nationella och internationella arbetsmarknaden. Yrken och arbetsuppgifter har förändrat karaktär. Kraven på allmän-teoretiska kunskaper, yrkesmässiga färdigheter, arbetslivserfarenhet och social kompetens har ökat. Grundläggande färdigheter på IT-området är idag ett krav inom i stort sett alla yrkesområden och även de enklaste servicejobb förutsätter förmåga att ställa om till nya arbetsuppgifter och hantera kundkontakter. Allt detta innebär i sin tur att kraven på de arbetsökande har ökat. Glappet mellan arbetsgivares krav och förväntningar å ena sidan och de kunskaper och färdigheter som de arbetslösa har å andra sidan kommer till uttryck i att rekryteringsproblemen uppfattas som stora trots de höga arbetslöshetstalen. Det handlar alltså om matchningsproblem, en bristande överensstämmelse mellan de arbetslösas kvalifikationer och de förutsättningar som gäller för de jobb som utlyses på arbetsmarknaden. Enligt Arbetsförmedlingens uppgifter för Skåne uppgav mellan 20 och 30 procent av arbetsgivarna i regionen att de hade betydande svårigheter att rekrytera arbetskraft under åren 2011-2012.

Arbetsförmedlingens uppgifter visar också att sammansättningen av de arbetslösa har förändrats under senare år. Allt fler arbetslösa har varit arbetslösa under allt längre perioder och har en allt svagare förankring på arbetsmarknaden, det gäller i Skåne såväl som i landet som helhet. Under tredje kvartalet 2012 hade 26 400 arbetslösa personer, av totalt ca 60 900 arbetslösa, varit arbetslösa i genomsnitt mer än två av de senaste tio åren. 17 000 hade en sammanlagd arbetslöshetstid som översteg tre av de senaste tio åren.

Arbetsförmedlingen pekar ut fyra särskilt sårbara grupper: personer som inte har fullbordat en gymnasial utbildning, utomeuropeiskt födda, arbetslösa i åldrarna över 57 år samt funktionshindrade. Sammantaget utgör dessa grupper en allt större andel av de som är inskrivna på Arbetsförmedlingen. 2012 utgjorde de ca 58 procent av de som var inskrivna som arbetslösa på förmedlingarna i Skåne. Bara de som saknade en utbildning på gymnasial nivå utgjorde strax under 30 procent av de inskrivna.

Arbetsförmedlingens studier liksom all forskning på området talar för att fullbordad gymnasieutbildning är ett grundläggande villkor för att personer ska få en fastare förankring på arbetsmarknaden och därmed förutsättningar för egenförsörjning. Betydelsen av avklarad gymnasieutbildning ska också ses i ljuset av att en komplett gymnasieutbildning inte bara uppfattas som ett kvitto på individens produktiva förmåga utan också ses som en nödvändig plattform för fortsatt lärande i arbetslivet.³² Andelen av den registerbaserade arbetskraften som saknade fullständig

---

³¹ Arbetsförmedlingen (2012), s. 14.

³² Arbetsförmedlingen (2013c). *Var finns jobben? Bedömning till och med första halvåret 2014 och en långsiktig utblick*. Stockholm: Arbetsförmedlingen.

gymnasieutbildning och som var arbetslös var högre i Skåne jämfört med landet som helhet, drygt 21 procent jämfört med ca 19 procent.³³ Högst var arbetslöshetstalen i sydvästra delen av länet, något som framför allt förklaras av att Malmö har en stor population med svag utbildningsbakgrund och med utomeuropeiskt ursprung.

Arbetsförmedlingen brukar framhålla att man saknar både kompetens och resurser att hantera de behov som förknippas med gruppen lågutbildade.³⁴ Det framhålls att det krävs nya kompletterande insatser på vuxenutbildningsområdet och det är naturligtvis här folkhögskolorna kommer in i bilden. Men innan vi kommer in på frågorna om vad som görs och skulle kunna göras av folkhögskolorna ska vi avrunda detta avsnitt med att titta lite närmare på arbetslöshet och utanförskap bland unga i Skåne.

Ungdomsarbetslösheten i Skåne

Ungdomsarbetslösheten varierar i betydande grad mellan kommunerna i Skåne enligt samma mönster som arbetslösheten i stort, men är sammantaget betydligt högre än i landet som helhet. För åldersgruppen 18-24 år och som procent av den registerbaserade arbetskraften uppgick arbetslösheten till 21 procent i Skåne jämfört med knappt 18 procent för Sverige som helhet.³⁵ I flera kommuner i nordöstra Skåne är arbetslöshetstalen mycket höga, men Malmö och Landskrona sticker ut med arbetslöshetstal på 23 respektive 28 procent. Det är höga tal i ett nationellt perspektiv.

Den höga andelen arbetslösa kan delvis förstås i perspektivet av den höga andelen utrikesfödda i Skåne jämfört med landet som helhet. Tittar vi närmare på åldersgruppen 15-24 år framgår det att drygt 12 procent i denna åldergrupp är utrikesfödd i Sverige som helhet jämfört med mellan 16 och 17 procent i Skåne. Dessa förhållanden återspeglas också i andelen i åldersgruppen 20-24 år som har uppnått en gymnasial utbildningsnivå. Andelen som saknar fullständig gymnasieutbildning är något högre i Skåne än i landet i övrigt, närmare bestämt 21,5 procent jämfört 20,5 procent i landet som helhet.³⁶ Ser vi till åldersgruppen 25-64 i Skåne var det år 2010 42 procent som hade en utbildningsnivå som understeg 3-årigt gymnasium. Bland de utrikesfödda i åldersgruppen var andelen 49 procent.³⁷ Utbildningsnivån har kraftiga effekter på arbetslöshetstalen. Enligt Region Skånes arbetskrafts- och utbildningsprognos med sikte på 2020 var arbetslöshetstalen år 2010 65 procent lägre för ungdomar i länet som hade fullbordad en gymnasieutbildning jämfört med ungdomar utan fullbordad gymnasieutbildning.³⁸ Prognosen pekar också på att antalet arbetstillfällen för personer som saknar fullständig gymnasieutbildning kommer att fortsätta att minska påtagligt i takt med strukturomvandlingen i riktning mot mer kunskapsintensiv tjänsteproduktion, något som ytterligare understryker behovet av riktade utbildningsinsatser till den aktuella gruppen.

Det räcker emellertid inte att enbart titta på arbetslöshetstalen för att få en bild av omfattningen på utanförskapet och etableringssvårigheterna för unga. I allt fler studier framhålls gruppen som varken studerar eller förvärvsarbetar, de som i Sverige alltså brukar kallas för ”unga utanför”. Temagrupperna unga i arbetslivet har i en nyligen genomförd uppföljning visat att andelen unga i åldern 16-25 år som varken arbetade eller studerade har varit högre i Skåne än i andra delar av landet. Åren 2010 och 2011 uppgick andelen till 11 respektive 10,4 procent i Skåne jämfört med 9,5 respektive 8,9 procent

³³ Arbetsförmedlingen (2013b), s. 51.

³⁴ Se t.ex. Arbetsförmedlingen (2013). *Arbetsmarknadsutsikterna våren 2013. Prognos för arbetsmarknaden 2013-2014*. Arbetsförmedlingen: Stockholm, s. 113.

³⁵ Arbetsförmedlingen (2013b), s. 59. Uppgifterna utgör ett genomsnitt för perioden maj 2012 till april 2013.

³⁶ Uppgifterna om andelen utrikes födda liksom befolkningens utbildningsnivå är tillgängliga på SCB:s hemsida (www.scb.se Befolkning 16-95+ år efter region, utbildningsnivå, ålder och kön. År 2008 - 2012). Uppgifterna avser år 2012 och i gruppen som saknar fullbordad gymnasieutbildning ingår också individer vars utbildningsnivå är okänd.

³⁷ Region Skåne (2012), s. 45.

³⁸ Region Skåne (2012), s. 47.

för landet som helhet.³⁹ Även Arbetsförmedlingen har följaktligen tagit fram uppgifter om antalet och andelen unga som varken arbetar eller studerar. Enligt Arbetsförmedlingens studie var det mellan 11,5 och 13 procent av de unga åldrarna 16-29 år i Skåne som varken arbetade eller studerade under åren 2008-2010.⁴⁰ Det var betydligt mer än genomsnittet för landet som helhet. Den höga andelen som är utanför bör ses mot bakgrund av samma förhållanden som de höga relativa arbetslöshetstalen i Skåne. Både den höga ungdomsarbetslösheten och det tilltagande utanförskapet talar för behovet av kompletterande och riktade åtgärder till resurssvaga grupper. Det är här folkhögskolornas insatser och framtida möjligheter borde kunna väcka större intresse. Vi ska nu gå över till att diskutera verksamheten i folkhögskolorna.

---

³⁹ Temagruppen unga i arbetslivet (2013). *2013 års uppföljning om unga som varken arbetar eller studerar*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

⁴⁰ Arbetsförmedlingen (2013a). *Ungdomar på och utanför arbetsmarknaden – fokus på unga som varken arbetar eller studerar*. Stockholm: Arbetsförmedlingen. Bilaga 4 s. 69.

Folkhögskolorna i ett nationellt och regionalt perspektiv

Folkhögskolorna har en lång historia och de första skolorna etablerades redan under 1860-talet. Hvilans folkhögskola och Önnestads folkhögskola grundades redan 1867 och är verksamma än idag.⁴¹ Folkhögskolornas äldre historia är i hög grad förknippad med jordbrukssamhällets omvandling och bondebefolkningens behov av nya utbildningsvägar. Under senare delen av 1800-talet började industrisamhället och folkrörelsernas framväxt prägla folkhögskolornas verksamhet. Enskilda och landstingsdrivna skolor började kompletteras med allt fler rörelsedrivna skolor. Mångfalden av huvudmän är fortfarande stor. I dag finns det 150 folkhögskolor varav det stora flertalet drivs av rörelser och enskilda organisationer. Av de 17 folkhögskolor som finns i Skåne finns inga som drivs med offentlig huvudman.

Ett centralt uppdrag för folkhögskolorna har under senare decennier varit att erbjuda kompletterande utbildning för unga vuxna och medelålders personer som saknar fullbordad 9-årig grundskola eller som inte har en fullständig gymnasieutbildning. Folkhögskolans allmänna kurser har erbjudit möjligheter till högre medborgerlig bildning och fördjupat samhällsengagemang. Kurserna har också erbjudit en plattform för vidare studier på högskole- och universitetsnivå för dem som så önskat. Vid sidan av de allmänna kurserna har det hela tiden funnits så kallade särskilda kurser, dvs. profilerade eller yrkesinriktade kurser, t.ex. för blivande fritidsledare, musiker och journalister. De allmänna kurserna lockar i allmänhet elever med en svagare utbildningsmässig och socioekonomisk bakgrund medan de särskilda kurserna har elever som i allmänhet är lite äldre, ofta har fullbordat en gymnasieutbildning och kommer från resursstarkare förhållanden. Bland de som söker sig till de allmänna kurserna är det t.ex. drygt 85 procent som saknar en fullbordad gymnasial utbildning. På de särskilda kurserna hade år 2012 mer än hälften av eleverna en fullbordad 3-årig gymnasieutbildning. Folkhögskolorna erbjuder dessutom så kallade korta kurser. Definitionen på en kort kurs är att de omfattar mindre än 15 dagar. Höstterminen 2012 deltog 44 300 personer i korta folkhögskolekurser. Antalet personer i korta kurser har tenderat att minska, bland annat som ett resultat av att fackliga organisationer bedriver en mindre omfattande kursverksamhet än tidigare.

Generellt sett har utbildningsnivån höjts dramatiskt i samhället. Konkret har det tagit sig uttryck i att allt större andel av samhällets befolkning omfattas av utbildning på gymnasial och eftergymnasial nivå. Enligt SCB:s utbildningsstatistik minskade andelen av befolkningen som saknade en utbildning på gymnasial (efterobligatorisk) nivå från 90 procent 1930 till 50 procent år 1970.⁴² År 2012 hade andelen av befolkningen i åldrarna 25-64 som hade en utbildning som inte motsvarade gymnasial nivå minskat till ca 13 procent.⁴³ Räknar vi emellertid in dem som saknade en 3-årig gymnasial utbildning var andelen över 38 procent.

Den höjda utbildningsnivån har inneburit nya förutsättningar för folkhögskolorna. Det gamla uppdraget att erbjuda utbildningsmöjligheter för en grupp relativt väletablerade men lågutbildade yngre och medelålders svenskar är inte längre lika framträdande. Den långsiktiga trenden har också varit att de allmänna kurserna har minskat sin andel av det totala utbildningsutbudet. Under 1970- och 80-talen minskade de allmänna kurserna sin andel från närmare 70 procent till ca 40 procent

⁴¹ SOU 2012:72 *Folkbildningens samhällsvärden – En ny modell för statlig utvärdering*. Betänkande av Folkbildningsutredningen.

⁴² SCB. Befolkningens utbildning. Tabeller och diagram. Utbildningsnivå 1930, 1970 och 2000. http://www.scb.se/Pages/ProductTables__9575.aspx.

⁴³ SCB. Befolkning efter region, ålder, utbildningsnivå, kön och tid. http://www.scb.se/Pages/SSD/SSD_TablePresentation___340486.aspx?layout=tableViewLayout1&rxid=e7d22dce-e7f2-4fa2-95b1-7e691e6c7799.

av verksamheten.⁴⁴ Samtidigt ska det betonas att det förhållandet att den generella utbildningsnivån i samhället har höjts inte innebär att behovet av kompensatoriska insatser har minskat. Precis som framhållits i tidigare avsnitt förhåller det sig snarast tvärt om. Det handlar om att verksamheten måste anpassas till nya förutsättningar och nya målgrupper. Samverkan med andra aktörer måste utvecklas, något som också har skett via bland annat utbytet med Arbetsförmedlingen. Men samverkan borde också kunna utvecklas med andra aktörer, företrädare för arbetslivet, företag och partsorganisationer, något som vi återkommer till i förslagsdelen i rapporten.

Särskilt utsatta grupper

Folkhögskolornas förmåga att utveckla nya verksamheter som ligger i linje med skolornas historiska roll att prioritera mindre privilegierade samhällsgrupper framträder tydligt på flera områden. Ett exempel är de omfattande utbildningsinsatserna riktade till personer med diagnostiserade funktionshinder. Antalet funktionshindrade personer på de långa kurserna ökade från 2 380 hösten 1998 till 5 607 hösten 2012.⁴⁵ Andelen elever med funktionshinder på de långa kurserna ökade från ca 12 procent till ca 20 procent under de aktuella åren. Ett annat exempel utgör elever med utländsk bakgrund på de långa kurserna. Andelen utrikes födda var länge underrepresenterade på folkhögskolornas långa kurser och utgjorde enbart 7 procent av elevantalet 1997. Höstterminen 2012 utgjorde andelen 31 procent på de allmänna kurserna och 13 procent på de särskilda kurserna.

Hur ser då bilden ut i Skåne? I Skåne finns som sagt 17 folkhögskolor. Antalet elever på de långa kurserna har varit relativt stabil; höstterminen 1997 var antalet 3 512 och höstterminen 2012 hade elevantalet minskat något till 3 294. Det betyder att knappt 12 procent av eleverna på landets långa folkhögskolekurser läste på någon av folkhögskolorna i Skåne det sistnämnda året. 1 660 elever läste särskilda kurser och 1 634 elever läste på allmänna kurser. Det var en större andel elever på allmänna kurser i Skåne än i landet i övrigt, vilket kan återspegla en högre andel unga utan fullbordad gymnasieutbildning och en högre andel utrikes födda än i landet i övrigt. Totalt utgjorde andelen utrikes födda elever 20 procent på de långa kurserna. På de allmänna kurserna utgjorde andelen utrikes födda elever emellertid 33 procent, vilket översteg det nationella genomsnittet. Tittar vi på elevernas bakgrund kan vi konstatera att andelen elever med svag utbildningsbakgrund var högre i Skåne än i landet i övrigt. Ca 90 procent av eleverna på allmän kurs i Skåne saknade fullbordad gymnasieutbildning hösten 2012. Motsvarande andel av eleverna på särskild kurs var enbart 17 procent. Dessa uppgifter illustrerar återigen att de allmänna respektive särskilda kurserna rekryterar väldigt olika elevgrupper.

Den studiemotiverande kursen

År 2010 introducerades ett samarbete mellan folkhögskolorna och Arbetsförmedlingen om så kallade studiemotiverande kurser. Kurserna skulle riktas till arbetslösa ungdomar som deltog i jobbgarantin eller jobb- och utvecklingsgarantin och som saknade fullständig gymnasieutbildning. De arbetslösa ungdomarna skulle kunna studera på en 3-månadersutbildning på en folkhögskola och samtidigt uppbära aktivitetsstöd eller utvecklingsersättning. För 2012 ställdes resurser motsvarande 4 000 utbildningsplatser till förfogande varav ungefär en fjärdedel var vikta för Skåne. Regeringen har beslutat att utvidga försöket med studiemotiverande kurser på folkhögskolor. Antalet studieplatser fördubblas till 8 000, åldersspannet för deltagarna kommer att vidgas och man har också bestämt att den allmänna kursen på folkhögskolorna ska tillföras resurser motsvarande ytterligare 1 000

⁴⁴ SOU 2004:30 *Folkbildning i brytningstid – en utvärdering av studieförbund och folkhögskolor*, s. 54.

⁴⁵ Sveriges officiella statistik. UF 22 SM 1301. Folkhögskolan vår- och höstterminen 2012, s. 8. Till gruppen funktionshindrade räknas personer med språkliga funktionshinder som dyslexi.

årsstudieplatser för åren 2013 och 2014 för att kunna ta emot de som väljer att söka in på en allmän kurs efter att ha följt en studiemotiverande kurs.

En uppföljning av deltagarna i de studiemotiverande kurserna har gjorts för åren 2011 och 2012. Uppföljningen visade att bland dem som hade gått studiemotiverande kurser under perioden från februari 2010 till och med september 2012 hade 24 procent studerat vidare och 17 procent fått jobb. De enkätbaserade deltagarundersökningarna visade samtidigt att en mycket stor andel var motiverade att studera vidare – huvuddelen med sikte på en folkhögskola.⁴⁶ Enkätundersökningen som riktade sig till deltagare under 2012 visade att 65 procent planerade att studera vidare och att 23 procent planerade att söka jobb.⁴⁷ Det officiella målet för insatsen var att 25 procent av deltagarna skulle motiveras till att studera vidare med sikte på att uppnå en fullständig utbildning på gymnasienivå.

En nedbrytning av svaren på deltagarundersökningen på Skåne ger i stort sett samma positiva bild. Strax under 90 deltagare i Skåne besvarade enkäten, vilket motsvarade en liten minoritet av det faktiska antalet deltagare och det finns naturligtvis en risk för att svarsbilden återspeglar att de som varit mindre positivt inställda helt enkelt bortsett från enkäten. Ca 65 procent uppgav att de tänkte söka vidare till studier med sikte på att uppnå en fullständig gymnasieutbildning. 55 procentenheter av dessa tänkte då i första hand på att läsa vidare på en allmän kurs på en folkhögskola. 26 procent uppgav att de tänkte söka jobb. Precis som i svaren på nationell nivå framhåller en klar majoritet att de har fått motivation, självförtroende och inspiration att komma vidare och en ökad förståelse för utbildningens betydelse för livskarriären. Det förhållandet att man tycker sig ha blivit sedd av lärare och kurskamrater, att utbildningen lagts upp flexibelt och anpassats till varje deltagares förutsättningar, har framhållits som mycket positivt. Samtidigt kan man urskilja luckor som vi får anledning att återkomma till i förslagsavsnittet. Utbildningen tycks inte innehålla tillräckliga moment av studie- och yrkesorientering, något som förmodligen gäller folkhögskoleutbildningar generellt. Deltagarna tycks inte ha fått några större kunskaper om arbetsmarknad och arbetsliv under kurstiden. Det är en allvarlig brist.

Hur kan vi då betrakta folkhögskoleutbildningarna i Skåne utifrån ett etablerings- och arbetslivsperspektiv? I de följande två avsnitten presenterar vi vår intervjubaserade undersökning.

---

⁴⁶ Det ska betonas att svarsfrekvensen på den webbaserade deltagarundersökningen var ganska låg, enbart 32 procent. Undersökningen genomfördes våren 2012.

⁴⁷ Folkbildningsrådet (2012a). *Studiemotiverande folkhögskolekurs*, s. 9.

Erfarenheter från folkhögskolorna i Skåne

Under 2013 bildades således föreningen Skånes folkhögskolor med målet att uppnå mer samverkan kring kompetensförsörjning och utbildningsplanering. Tillsammans med Region Skåne har föreningen tagit initiativ till föreliggande rapport. Alla 17 folkhögskolor i Skåne har fått möjlighet att bidra med underlagsinformation om sin verksamhet via en enkät som skickades ut i samband med arbetet med rapporten påbörjades. I syfte att få en mer fördjupad bild av folkhögskolornas verksamhet intervjuades också rektorer vid sex skolor som nedan är numrerade från ett till sex. Kriterierna för urvalet av skolor presenteras närmare i bilaga 1. Vidare genomfördes intervjuer med företrädare från Arbetsförmedlingen, en kommunal tjänsteman, samt en förbundschef för ett Samordningsförbund (FINSAM) i Skåne. Detta för att erhålla olika samverkansaktörers syn på folkhögskolornas betydelse för kompetenshöjande insatser i regionen. Nedan redovisas en sammanfattning av enkätsvar och intervjumaterial.

Utbildningsutbud

Ett av folkhögskolornas mest centrala uppdrag är som framgått att utjämna utbildningsklyftor. Skånes 17 folkhögskolor erbjuder ett varierat utbud av olika kurser och yrkesutbildningar. Folkhögskolorna är inte bundna till det reguljära utbildningssystemets läro- och ämnesplaner vilket i princip bör göra det lättare för de enskilda skolorna att snabbt svara upp mot regionens skiftande kompetensbehov.

Den allmänna kursen

Den allmänna kursen motsvarar som framgått ovan studier på grundskole- och gymnasial nivå. Utifrån den enskilda folkhögskolans profil kan den allmänna kursen läggas upp på olika sätt. När det gäller individens utbildningsupplägg sker en anpassning efter deltagarens tidigare utbildningserfarenheter samt regelverk gällande studiestöd och arbetsmarknadsinsatser. Studier på folkhögskolans allmänna kurs ger behörighet att söka till högskola. Till skillnad från ordinarie skolsystem ges inga betyg efter avslutade studier utan folkhögskolan lämnar ett fyrgradigt studieomdöme om deltagarens kunskapsnivå och studieförmåga. Från och med läsåret 2013-14 är alltså studieomdömet sjugradigt. Motivet till detta är att man ska få en mer rättvis utgallring av folkhögskoleelever till högskolan, baserad på elevernas studieprestationer snarare än lottning.

På Folkhögskola ett studerar ca 300 elever under ett läsår. Den allmänna kursen utgör den största delen av skolans verksamhet med 66 procent av det samlade elevantalet. Enligt rektorn sker den största delen av rekryteringen från kranskommunerna. Rektorn vid Folkhögskola ett uppger att allmänna kursens deltagare generellt uppvisar en svag studieförmåga med betyg från gymnasieskolan som inte motsvarar kunskapskraven inom kärnämnen. ”Ibland har eleven tilldelats ett ’snäll G’ och inte fått det stöd som eleven egentligen hade behövt under gymnasietiden”. När deltagare kommer till folkhögskolan uppmärksammas särskilda stödbehov ganska snabbt, t.ex. för dyslexi. Rektorn uppskattar att skolan tappar ca en femtedel av deltagarna vid den allmänna kursen. Många av eleverna har svårt att ”hånga med” i studierna trots stödinsatser, ofta för att de saknar motivation. För en del blir studierna vid folkhögskolan ett försörjningsalternativ under en tid då man uppbär studiemedel via CSN.

Folkhögskola två firar 100 år. Folkhögskola två bedriver en filialverksamhet för allmän kurs i en tungt belastad mindre inflyttningssort med hög ungdomsarbetslöshet och en hög andel invånare med socialt utanförskap. Folkhögskola två har gjort ett medvetet val att satsa på en allmän inriktning på utbildningen. 120 elever läser på allmän kurs, varav 64 kvinnor och 56 män. Medelåldern på deltagarna är ca 25 år. Av dessa 120 deltagare är 24 utrikesfödda. Rektorn vid Folkhögskola två upplever att

deltagaren vid den allmänna kursen är yngre idag än 1996 när rektorn tillträdde sin tjänst. Det är färre som har hela "behörighetskakan" klar. Förändrade möjligheter till komplettering på Komvux innebär också ett ökat söktryck på folkhögskolorna. Antalet utrikesfödda vid folkhögskolornas kurser är avhängig den kommunpolitik som bedrivs gällande flyktingmottagning, menar rektorn. Genomströmningen på Folkhögskola två är god; 84 procent av den allmänna kursens deltagare fullbordar sina studier. Det är fler elever vid huvudverksamheten som fullföljer sina studier än vid filialverksamheten. Rektorn återger en bild av deltagarens långa väg från allmän kurs till slutmålet med studierna. 98 procent av deltagarna vid den allmänna kursen saknar behörighet i kärnämnen. Den vanligaste anledningen till avhopp från folkhögskolestudierna är psykisk ohälsa. Många unga uppmärksammas för första gången på sin psykiska ohälsa av sköterskan på skolan som i sin tur vägleder eleven till psykiatrisk vård. Detta ska inte ses som ett misslyckande, menar rektorn, utan som ett viktigt steg till vidare utveckling trots att deltagaren oftast inte fullföljer utbildningen.

Folkhögskola tre ligger i en mindre kommun i Nordvästra Skåne och har ett starkt söktryck på den allmänna kursen. Rektor vid Folkhögskola tre vittnar om en förändrad sammansättning av eleverna. Deltagaren på den allmänna kursen är yngre idag än under 1980-talet och har ofta någon form av underliggande problematik. Flertalet av eleverna på de allmänna kurserna kommer från närliggande kranskommuner och inte från folkhögskolans hemkommun. Genomströmningen är god. På Folkhögskola tre har den allmänna kursen inslag av skolans profilkurser. Deltagaren får således möjlighet att studera allmän inriktning med inslag från skolans estetiska kurser, vilket rektorn upplever motiverar eleverna i sina studier.

Folkhögskola fyra återfinns i en skånsk storstad och bedriver filialverksamhet i en av kommunens stadsdelar med hög andel nyanlända invånare med utomeuropeisk bakgrund. På Folkhögskola fyra går 60 procent av eleverna på långa kurser allmän kurs. Rektorns uppfattning är att deltagaren är yngre idag än tidigare. Många deltagare har en psykosocial problematik och en svagare utbildningsbakgrund jämfört med för 10-15 år sedan. Antalet avhopp från allmän kurs är emellertid ganska begränsat. Rekryteringen till den allmänna kursen sker främst från hemkommunen, men även till viss del från kranskommuner.

Folkhögskola fem ligger i en större skånsk kommun med 260 deltagare som studerar på skolans långa kurser, varav 140 deltagare på allmän kurs. Ca 15-20 elever brukar studera allmän kurs på grundskolenivå. Den allmänna kursens deltagare är yngre idag än tidigare; 110 av 140 deltagare är mellan 18-24 år. Man konstaterar också att andelen deltagare med utländsk bakgrund ökar samtidigt som det är en ökad andel pojkar som söker till den allmänna kursen. Enligt rektorn upplever Folkhögskola fem och dess lärarteam att eleverna på den allmänna kursen är "trasigare" än för 15-20 år sedan. Det finns fler med en historia av missbruksproblem och olika typer av diagnoser. De psykosociala problemen bidrar till att eleverna på den allmänna kursen generellt sett befinner sig långt från arbetsmarknaden. Genomströmningen på den allmänna kursen har också blivit sämre. Det är fler som inte fullföljer utbildningen på grund av ett "tuffare bagage" och psykisk ohälsa. Antalet dagfolkhögskoledeltagare har ökat på Folkhögskola fem och en förklaring är volymökningen på den allmänna kursen där deltagarna oftast bor i närområdet. Pojkarna dominerar på den allmänna kursen.

Folkhögskola sex återfinns i de sydligare delarna av Skåne och tillhör en av de äldsta folkhögskolorna i regionen. Folkhögskola sex har även en filialverksamhet i en större skånsk stad där man kan studera allmän kurs. 191 elever studerade vid den allmänna kursen under 2012 varav nio var under 20 år, 94 i åldersgruppen 20-25 år samt 88 elever över 25 år. Av deltagarna vid den allmänna kursen var 140 kvinnor och 126 utrikesfödda. 172 av 191 slutförde sina studier. Rektorn framhåller förändringen av elevsammansättningen. Jämfört med tidigare är eleverna på den allmänna kursen yngre idag, ofta med psykisk ohälsa och med en "vilsenhet" i livet. Rekryteringen till allmän kurs sker till stor del från

andra större kommuner än folkhögskolans hemkommun.

Utvecklingsmöjligheter för den allmänna kursen

Rektorn vid Folkhögskola två ser folkhögskolans pedagogik som utvecklingsbar och inkluderande, vilket gör den allmänna kursen till en bra omstart för unga som upplevt misslyckande i det reguljära skolsystemet. Rektorn påpekar dock att det är viktigt med en blandning av deltagare. ”Vi behöver draglok för de som behöver bli dragna”, anser rektorn och syftar på att deltagarna vid de särskilda kurserna fungerar som inspirationskälla för eleverna på allmän kurs. Om folkhögskolorna tenderar att verka endast som en kompensatorisk verksamhet riskeras dynamiken och mångfalden på folkhögskolorna.

Rektor vid Folkhögskola fem upplever att behovet av den allmänna kursens kommer att öka med anledning av det ökade antalet unga som inte fullföljer gymnasieutbildningen. Folkhögskolan blir en kompensatorisk skola med en pedagogisk ingång till stöd för de med olika typer av funktionsnedsättningar. Folkhögskolorna arbetar aktivt med en pedagogik utan betygfixering där hela människan synliggörs. Rektorn berättar att många lärare vid skolan vittnar om att det första året behövs för att bygga upp deltagaren, andra året faller i allmänhet allt på plats. Vidare anser rektorn att det behövs en regeländring gällande fördelning av medel till folkhögskolorna. Taket för antalet statsbidragsberättigade elever vid folkhögskolorna borde höjas samtidigt som den allmänna kursen borde få ett relativt sett högre anslag. Det kan också konstateras att söktrycket till folkhögskolorna tycks vara ganska starkt. Höstterminen 2012 sökte i genomsnitt 1,9 personer till varje studieplats på den allmänna kursen i landet. På den särskilda kursen var motsvarande tal 2,4 sökande per utbildningsplats. För Skånes del uppgick motsvarande uppgifter till 1,8 respektive 3,4.⁴⁸

Rektorn vid Folkhögskola sex ser goda utvecklingsmöjligheter för den allmänna kursen. Precis som rektorn vid Folkhögskola fem anser rektorn vid Folkhögskola sex att verksamhetsanslagen bör öka, antingen från staten eller från kommunerna, för att folkhögskolorna ska kunna möta det växande behovet av utbildning och socialt kompenserande insatser inom ramen för allmänna kurser.

På Folkhögskola ett diskuteras möjligheterna att utveckla den allmänna kursen med inslag av moment från profilkurserna. Men kursdeltagarnas ökande stödbehov förutsätter också större statsanslag. Rektorn menar att Folkhögskolan 1 har förlorat en del av statsbidragen till förmån för folkhögskolorna i de större städerna i Skåne, vilket är beklagligt då Folkhögskola ett har sökande från hela regionen. Rektorn menar också att deltagarna vid den allmänna kursen måste få möjlighet till en längre startsträcka än vad som medges idag med tanke på elevernas bristande förkunskapsnivå.

I intervjuerna med de andra folkhögskolorektorerna framhålls Folkhögskola ett som ett exempel på bra samverkan mellan kommun och folkhögskola. Folkhögskola ett har fått ta hand om skolpengen för unga deltagare som annars skulle ha studerat på det individuella programmet/introduktionsprogrammen på gymnasiet. Inom samverkansprojektet ”Folkhögskolespåret” försöker man nu sprida kunskap om möjligheterna för målgruppen inom kommunen. Det är viktigt att folkhögskolan arbetar med att definiera sin särart för att folkhögskolorna ska tilldelas medel för unga under 18 år som inte är rustade för att klara det ordinarie skolsystemet. Det måste finnas väl motiverade skäl till att kringgå den 18-årsgräns som annars gäller för elever vid folkhögskolor.

Rektorn vid Folkhögskola fyra anser att det behövs regelförändringar för att expandera den allmänna kursen. Rörselefolkhögskolornas förbund (RIO) och Folkbildningsrådet arbetar med frågor om folkhögskolans särart i relation till andra utbildningsformer. En ömtålig fråga är hur folkhögskolorna ska medverka i det arbete som sker på europeisk och nationell nivå för att etablera

⁴⁸ Folkbildningsrådet (2012b). *Söktryck i folkhögskolan. Höstterminen 2012*, s. 6.

en gemensam referensram för kvalifikationer, EQF respektive NQF. Detta är ömtåliga frågor därför att folkhögskolorna är måna om sin särart samtidigt som t.ex. den allmänna kursen måste erbjuda deltagarna kvalifikationer som kan omsättas och förstås i relation till andra delar av utbildningssystemet. Rektorn vid Folkhögskola fyra menar emellertid att en grundläggande vuxenutbildning inte behöver ett betygssystem. Ett omdöme om de förmågor och kunskaper som utvecklas bör bedömas som tillräckligt.

Rektorn vid Folkhögskola sex anser att den allmänna kursen kan utvecklas till att bli mer tillgänglig för deltagare som vill studera på kvällen och helger. Idag går det endast att studera den allmänna kursen på dagtid under vardagar. Rektorn motiverar förslagen utifrån förändringarna på arbetsmarknaden med en höjd pensionsålder och ett ökat behov för arbetskraften att omskola och/eller vidareutbilda sig. Med större möjligheter till kompetensutveckling i kombination med förvärvsarbete skulle samhället uppnå vinster i form av flexibelt lärande och en tillgänglig utbildad arbetskraft.

Den särskilda kursen

Det är i allmänhet på den särskilda kursen som den enskilda folkhögskolans profil kommer till uttryck, med inriktningar på t.ex. musik, media, teater eller friskvård. Den särskilda kursen kan vara såväl individuellt utformad som studie- och yrkesförberedande. Kursdeltagaren söker kursen för att fördjupa sig inom ett intresseområde under ett till två år. Samtliga sex rektorer återger en bild av den särskilda kursens elever som studiemotiverade med höga betyg från gymnasieskolan. De särskilda kurserna har få avhopp och efter avslutad kurs är eleverna vanligtvis antingen högskolestuderande eller förvärvsarbetande.

Folkhögskola ett har en beteendevetenskaplig profil med en Musikallinje och en Rocklinje för deltagare med stort musik-, teater- och dansintresse. Under 2012 studerade 82 elever vid någon av folkhögskolans profilkurser. För en del elever på dessa utbildningar är studierna ett slags mellanår innan högskolestudier påbörjas, för andra är det en förberedelse inför studier på teaterhögskola eller andra kulturhögskolor. Deltagarna vid dessa kurser kommer från hela landet med goda studieresultat från gymnasieskolan och med hög motivation. Avhopp förekommer mycket sällan.

Bilden av den studiemotiverade eleven på särskild kurs återges även av rektorn vid Folkhögskola tre. På skolan utbildar man inom konstnärliga områden såsom film, teater, foto och musik. Många deltagare inom den särskilda kursen söker till skolan med mycket goda studieresultat i botten och med en stark önskan om att förkovra sig inom sitt intresseområde för att sedan läsa vidare på högskola.

Profilkurserna på Folkhögskola fem är inriktade på musik och teater samt funktionshinder. Teaterlinjerna syftar till att lära deltagarna att använda teaterformen som ett pedagogiskt verktyg i förändringsarbete. Musiklinjen är högskoleförberedande och många av deltagarna har goda studieresultat från gymnasiet med målet att arbeta professionellt med musik, t.ex. som musiklektör. Folkhögskola fem erbjuder även en assistentlinje för deltagare som i framtiden vill arbeta som personliga assistenter. Assistentlinjen har successivt fått en allt mer yrkesinriktad karaktär och kommer troligtvis att utvecklas vidare i denna riktning.

Folkhögskola två har en idémässig profil med inriktning på hälsa, natur och kultur. Rektorn vid Folkhögskola två menar att 98 procent av eleverna fullföljer sin utbildning inom särskild kurs. Deltagaren vid den särskilda kursen är något äldre; medelåldern är ca 29 år. Vid Folkhögskola två läste 59 kvinnor och 22 män varav en var utrikesfödd. På skolan återfinns särskilda kurser med inriktning webb och digitalt berättande, hälsa och friskvård samt ett högskoleförberedande år. Alla särskilda kurser löper under minst ett år.

Folkhögskola sex har profilkurser med en inriktning på turism och estetiska ämnen. Under 2012 fanns det 97 elever på den så kallade estetlinjen varav fyra deltagare var under 20 år, 65 deltagare i

åldersgruppen 20-25 år och 28 var över 25 år. Vid Turismutbildningen studerade 18 personer, varav en var under 20 år, 25 deltagare i åldersgruppen 20-25 år samt två var över 25 år. Kvinnor utgjorde en majoritet av de studerade vid båda kursinriktningarna. Av de 115 elever som studerade någon av de särskilda kurserna fullföljde 111 sin utbildning.

Vid Folkhögskola fyra studerade 34 kursdeltagare på någon av skolans särskilda kurser inom teologi: en bibelkurs på distans med gemensamma träffar, samt en kulturkurs som genomförs i Kina och som varvas med volontärarbete. Av 34 deltagare var 15 under 25 år samt 19 deltagare 25 år och äldre. Ett avhopp skedde från profilkurserna under det senaste läsåret.

Uppföljning av deltagare på allmän- och särskild kurs

Alla folkhögskolor låter utvärdera sina kurser i sedvanlig ordning men företrädarna för skolorna menar samtidigt att det inte finns några utvecklade system för att följa upp och se vad som händer med eleverna efter att de har avslutat sina studier.

Företrädare för Folkhögskola två uppger emellertid att man arbetar aktivt både med uppföljning av deltagare samt med utvärdering av kurser. Man har bland annat genomfört en femårsuppföljning som tyder på att allt färre söker direkt till högskoleutbildning efter avslutad kurs. Tidigare var huvudmönstret att man valde att läsa på högskola direkt efter den högskoleförberedande kursen. Idag väljer fler en YH-utbildning eller en yrkesinriktad kurs på folkhögskola efter allmän kurs. En del av deltagarna väljer också att göra ett studieuppehåll. Några deltagare har också valt att gå vidare till studier på Komvux.

På Folkhögskola tre görs kursutvärderingar men inga direkta uppföljningar av deltagarnas sysselsättning efter utbildningen. Genom Facebook får dock skolan vetskap om ett antal tidigare elevers karriärväg. Många som har gått de konstnärliga kurserna arbetar idag inom sitt intresseområde, t.ex. i olika konstprojekt, andra har valt allt läsa vidare till läkare, socionom eller till sjuksköterska.

Vid Folkhögskola sex uppger man att man har försökt följa upp tidigare deltagares sysselsättning efter avslutade studier vid skolan, men har i dagsläget inte någon övergripande statistik att redovisa. En genomförd uppföljning av 2012 års kursdeltagare visar att 80 procent av deltagarna på estetlinjen gick vidare till högskoleutbildningarna inom området och att alla deltagare vid turismutbildningen fick anställning efter avslutad kurs.

Den studiemotiverande kursen vid Skånes folkhögskolor

Som framgått tidigare syftar de studiemotiverande kurserna till att ge arbetssökande som saknar grundskole- och gymnasiekompetens en andra chans att prova på studier. Huvudsyftet är att motivera till utbildning som kan leda till gymnasiekompetens och därmed ökad anställningsbarhet. Genom kontakt med Arbetsförmedlingen beviljas deltagaren en studieplats på tre månader på en av Skånes 17 folkhögskolor. Deltagarna kan naturligtvis också anvisas till kursen. Det konkreta upplägget av utbildningen kan variera beroende på den enskilda folkhögskolans profil och deltagarens önskemål.

Folkhögskola ett hade fyra 12-veckors studiemotiverande kurser under 2012 med 25 deltagare i varje grupp.

Under 2013 beräknar skolan att arrangera sammantaget sex 12-veckors studiemotiverande kurser med 30 deltagare i varje grupp.

Deltagaren studerar kärnämnen parallellt med motivationshöjande verksamhet som matlagning, studiebesök och prova-på aktiviteter. Motivationen för studier är initialt låg hos de flesta som deltar i studiemotiverande kurser. Trots detta menar rektorn vid Folkhögskola ett att avhoppet från den studiemotiverande kursen har varit få. En lokal uppföljning av deltagarna visar att ca 40 procent fortsätter i någon form av studier efter insatsen och ca 20 procent går till ett förvärvsarbete eller

en arbetsmarknadsåtgärd. Det finns ingen garanterad plats på den allmänna kursen för den som har genomgått den studiemotiverande insatsen. Folkhögskolans pedagogik bygger bland annat på gruppdynamik, vilket förklarar att det inte sker löpande intag till den allmänna kursen. Detta resulterar i att en del deltagare avslutar den studiemotiverande kursen mitt i en termin och måste vänta några månader för att påbörja den allmänna kursen. Risker är överhängande att tappa deltagare eftersom de får vänta på att komma igång med sina fortsatta studier. Rektorn vid Folkhögskola ett anser trots detta att tre månaders studiemotiverande insats är en väl avvägd kurslängd eftersom syftet är att "få igång" deltagaren och inte att de ska stanna kvar i åtgärden under en längre tid. Enligt rektorn har kursen blivit så populär och deltagarantalet så stort att man inte har några möjligheter att ta emot fler kursdeltagare.

Folkhögskola två har möjlighet att ta emot 40 deltagare åt gången inom den studiemotiverande kursen men man upplever det som att Arbetsförmedlingen har problem att rekrytera bland målgruppen för insatsen. När Arbetsförmedlingen sänder ut kallelser till informationsträffar där företrädare för folkhögskolan ska informera om verksamheten kommer endast ett fåtal unga. Rektorn vid Folkhögskola två återger en bild av ungas rädsla för insatser som innefattar ordet "skola". Rektorn pekar också på möjligheten att tacka nej till en insats då föräldrarna väljer att försörja sina arbetslösa ungdomar om Arbetsförmedlingen beslutar att dra in utvecklingsersättningen. Den studiemotiverande kursen har ett förhållandevis bra resultat där en stor andel av deltagarna söker sig vidare till den allmänna kursen. Den vägledande delen inom studiemotiverande kursen är viktig. "Många deltagare ser inte framåt", uppger rektorn, och berättar vidare att målet är att varje deltagare ska ha en tydlig plan med sig till Arbetsförmedlingen efter tre månader på folkhögskolan. Den tydliga planeringen är en viktig del av insatsen och som alla folkhögskolor arbetar aktivt med. Studie- och yrkesvägledaren på Folkhögskola två finns representerad i ett antal nätverk i kommunen vilket bidrar till att sprida kunskapen om folkhögskolans arbete med studiemotiverande insatser. En kommentar i sammanhanget är att man på Folkhögskola två sannolikt prioriterar just vägledningsarbetet eftersom man har en anställd SYV:are med ett utpekat ansvar för dessa frågor. Erfarenheter från andra folkhögskolor och resultatet av den senaste deltagaruppföljningen avseende den studiemotiverande kursen 2012 talar snarast för att vägledningen får för lite utrymme.

På Folkhögskola tre har under 2013 strax under 20 personer tagit del av den studiemotiverande insatsen. Folkhögskola tre och dess hemkommun samt Arbetsförmedlingen i den närliggande större staden har inte kunnat anvisa och identifiera fler lämpliga deltagare till den studiemotiverande kursen. Arbetsförmedlingen har uppgett interna problem som en orsak till det begränsade antalet anvisningar liksom att folkhögskolans hemkommun inte har så många invånare i målgruppen med detta specifika behov. Rektorn vid Folkhögskola tre upplever att den korta studietiden kan vara ett problem om deltagaren har genomgått en studiemotiverande kurs i mitten av en termin eftersom deltagaren då måste vänta ett antal månader till en ny termin startar. En ökad flexibilitet vore önskvärd med möjlighet att förlänga deltagandet på kursen över en hel termin.

Folkhögskola fem har sammanlagt 180 deltagare på den studiemotiverande insatsen. Upplevelsen är att tiden på den studiemotiverande kursen ökar studiemotivationen hos deltagaren, men med anledning av volymtaket som folkhögskolorna är ålagda kan inte alla deltagare antas vid den allmänna kursen. Folkhögskolan rekryterar deltagare från hemkommunen och från kranskommuner. Det är viktigt med ett bra samarbete med Arbetsförmedlingen och personal från folkhögskolan upprätthåller kontinuerlig kontakt med förmedlingen. Rektorn vid Folkhögskola fem menar att Arbetsförmedlingen inte sänder deltagare till de studiemotiverande kurserna om inte folkhögskolan själv "ligger på". Vidare uppger rektorn att ett gott samarbete mellan myndigheten och folkhögskolan har generat möjligheter för några deltagare att förlänga tiden inom ramen för den studiemotiverande kursen. Detta är en

önskvärd lösning för deltagare med en längre startsträcka. Uppgiften från Folkhögskola fem visar att det går att hitta flexibla lösningar.

Folkhögskola sex vittnar om ett mycket gott samarbete med Arbetsförmedlingen i en av de större kranskommunerna. Under 2012 hade folkhögskolan 79 personer som deltog i den studiemotiverande insatsen. Av dessa 79 sökte sedan 20 deltagare den allmänna kursen. Rektorn vittnar om ett bra samarbete med deltagarna inom den studiemotiverande kursen, men det råder en ”tröghet” i Arbetsförmedlingens system att identifiera målgruppen. Vidare anser rektorn att tre månader kan vara problematiskt då det innebär att några unga måste göra uppehåll innan de kan fortsätta studera. På Folkhögskola sex får deltagare som önskar prova på praktik efter den studiemotiverande kursen möjlighet att göra detta inom ramen för folkhögskolans verksamhet.

Utvecklingsmöjligheter för den studiemotiverande kursen

De tillfrågade rektorerna betonar Arbetsförmedlingens svårigheter att nå målgruppen för insatsen. Folkhögskola ett upplever precis som Folkhögskola sex ett stort behov av den studiemotiverande insatsen, samt att det föreligger ett ”systemfel” hos Arbetsförmedlingen som leder till svårigheter att nå målgruppen och till för få anvisade deltagare. Exakt vari detta systemfel skulle ligga framgår dock inte. En öppen fråga är vad folkhögskolorna själva skulle kunna göra för att marknadsföra kurserna bättre, i samverkan med Arbetsförmedlingen och kommunernas arbetsmarknadsenheter. För de enskilda folkhögskolorna är det naturligtvis problematiskt att planera verksamheten för de studiemotiverande kurserna om man är allt för osäker på hur stort antalet deltagare blir. Folkhögskolans pedagogik vilar på en gruppdyamik och modellen fungerar inte med för få kursdeltagare.

Folkhögskola två anser att det vore ekonomiskt mer effektivt om medel för de studiemotiverande insatserna gick direkt till folkhögskolorna än till Arbetsförmedlingen. Folkhögskolorna skulle omsätta medel för rekryteringsinsatser och det skulle ge folkhögskolorna bättre möjligheter att mer långsiktigt planera verksamheten för målgruppen. Denna uppfattning kan emellertid ifrågasättas. En invändning är att folkhögskolornas styrka handlar om flexibilitet och möjligheter att ställa om utbildningsutbudet till föränderliga utbildningsbehov. Det bör också gälla de studiemotiverande kurserna. Sedan är det kanske inget som talar för att folkhögskolorna har bättre förutsättningar att nå fram till målgruppen än Arbetsförmedlingen har. En framgångsväg vore möjligen att utforma ett mer systematiserat samarbete med kommunernas arbetsmarknadsenheter som i än högre grad än Arbetsförmedlingen arbetar med unga med svag arbetsmarknadsförankring och bräcklig utbildningsbakgrund. Vi återkommer till detta i förslagsavsnittet.

Bland företrädarna för folkhögskolorna råder det delade meningar om behovet av att förändra tidsramen på tre månader för den studiemotiverande kursen. Några ser ett behov av att förlänga kursen så att det inte blir ett uppehåll mellan den studiemotiverande kursen och den kurs som deltagaren planerar att läsa efter insatsen. Rektorn vid Folkhögskola ett anser däremot att tre månader är en tillräcklig tid på en kurs som inte ger någon behörighet eller något omdöme. Det ska dock betonas att deltagarna i den studiemotiverande kursen efter en individuell prövning kan få tillgodoräkna sig delmoment av kursen om de fortsätter på den allmänna kursen.

SFI-utbildningen på folkhögskolorna

En ny förordning (2010:253) gällande betygsrätt för vuxenutbildning ger folkhögskolorna möjlighet att bedriva SFI-utbildning efter ansökan om betygsrätt hos Skolinspektionen.⁴⁹ Detta gör det möjligt för SFI-deltagare att välja att delta i folkhögskolornas utbildning istället för kommunernas

⁴⁹ Se Malmö stads riktlinjer för SFI i folkhögskola, Ärende 2 2010-1110 Utbildningsförvaltningen, Malmö stad, tjänsteutlåtande 2010-12-09.

SFI-utbildning. Folkhögskolorna som anordnar SFI-undervisning ska erhålla ersättning från SFI-deltagarens hemkommun. Ersättning utgår från deltagarens behov och folkhögskolans åtagande gällande undervisning, läromedel etc., allt enligt regelverket för SFI-verksamhet i kommunal regi.⁵⁰

Ett flertal av folkhögskolorna i Skåne har valt att inte bedriva SFI-verksamhet. På Folkhögskola tre bedrivs ingen SFI-undervisning då kommunen valt att utvidga SFI-undervisningen på Komvux. Rektorn vid Folkhögskola tre menar att möjligheterna att utveckla SFI-verksamheten i kommunen hade varit bättre om man hade satsat på ett samarbete mellan folkhögskolan och Komvux. Vid Folkhögskola ett har man likartade erfarenheter. Det bedrivs i dagsläget inte någon SFI-utbildning eftersom kommunen har satsat på Komvux och folkhögskolan redan har stora åtaganden kopplat till den studiemotiverande kursen. På Folkhögskola fem menar man att de studiemotiverande kurserna utgör en så pass stor del av verksamheten att det inte finns utrymme för SFI. Rektorn vid Folkhögskola fem uppger dock att diskussioner kring möjligheten att i framtiden bedriva SFI-undervisning har förekommit. Folkhögskola fem har dessutom sökt betygsrätt för att kunna bedriva SFI-utbildning i framtiden.

Rektorn vid Folkhögskola fyra har mångårig erfarenhet av lyckad upphandlad SFI-verksamhet. Inom folkhögskolans SFI-undervisning återfinns 186 kursdeltagare och inom den upphandlade SFI-utbildningen på filialen i en av hemkommunens stadsdelar återfinns 163 kursdeltagare. Rektorn menar emellertid att det finns problem kopplat till att folkhögskolorna ska söka betygsrätt för SFI-undervisningen. Folkhögskolorna arbetar ju med omdömen och inte med betyg. Folkhögskolornas graderade studieomdömen borde betraktas som likvärdiga ur bedömningssynpunkt. ”Vår skolform ger inte betyg men levererar ändå kompetens till arbetsmarknaden”, enligt rektorn.

Folkhögskolorna sörjer för en bredare bildning hos befolkningen och Folkhögskola fyra har gett kurser för lärare med invandrarbakgrund som sedan har studerat vidare och fått validera sina kunskaper på högskola. Ett flertal av dessa lärare med invandrarbakgrund har anställning inom SFI-verksamheten på folkhögskolan. För många deltagare innebär SFI-undervisningen att man måste studera på grundläggande nivå trots att man har en utbildning på högre nivå från sitt tidigare hemland.

Folkhögskola sex bedriver ingen SFI-undervisning i nuläget. Skolan har beviljats betygsrätt och kommer att starta en SFI-utbildning till hösten 2013. Rektorn vid Folkhögskola sex hänvisar till den ekonomiska kompensationen som kommunen ger folkhögskolan för att bedriva SFI och menar att det är problematiskt att ersättningen varierar. En samverkanskommun ger t.ex. högre ersättning för SFI-undervisning än en av de andra närliggande kommunerna.

Elever med funktionsnedsättning

Folkbildningsrådets statistik över deltagare med funktionsnedsättning på den allmänna kursen år 2012 visar att 20 procent av de skånska folkhögskolornas deltagare hade någon form av funktionsnedsättning samt att 9 procent av deltagarna hade dyslexi.⁵¹

Folkhögskola fem erbjuder korta aktiveringskurser inom funktionshinderområdet för dövblinda, gravt hörselskadade och för personer med afasi med syfte att stärka deltagarna i vardagen kopplat till såväl arbete som fritid. Folkhögskolan erbjuder Aspergerlinjen med 12 platser för deltagare med diagnosen Aspergers syndrom. Deltagarna söker från hela landet med möjlighet till extra stöd vid boende på skolans internat. Aspergerlinjen syftar till att ge grundläggande högskolebehörighet. Folkhögskola fem erbjuder också en Dyslexilinje för de med dokumenterad dyslexi och/eller dyskalkyli med möjlighet att komplettera grundskole- eller gymnasiebetyg för att uppnå högskolebehörighet. Rektorn vid skolan upplever att deltagarna uppnår en djupare förståelse för sina funktionsnedsättningar

⁵⁰ Se Malmö stads riktlinjer för SFI i folkhögskola, Ärende 2 2010-1110 Utbildningsförvaltningen, Malmö stad, tjänsteutlåtande 2010-12-09.

⁵¹ Folkbildningsrådet. Statistik folkhögskolan 2012. Länsvis statistik.

under studietiden. Rektorn beskriver den viktiga process som internatboendet innebär för deltagarna med Aspergers syndrom där de lär sig vara självständiga, vilket gagnar deras utvecklingsmöjligheter och vidare etablering i samhället.

Folkhögskola ett bedriver sedan tre år tillbaka ett samverkansprojekt med kranskommunerna kring allmänna studier på deltid för unga i åldern 16-18 år med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar. Projektet finansieras med stöd av den kommunala skolpengen som samverkanskommunerna låter följa deltagaren. Folkhögskola ett finansierar bland annat kostnaderna för elevassistenter genom skolpengen. Projektet har uppnått goda resultat, enligt rektorn.

På Folkhögskola två arbetar man aktivt med att erbjuda Studieverkstaden, dvs. en allmän kurs under 1-3 år för deltagare med dyslexi eller andra diagnoser. Folkhögskola fyra har mångårig erfarenhet av att arbeta med psykisk ohälsa och erbjuder en allmän kurs för personer med funktionsnedsättningar av detta slag. Rektorn vid Folkhögskola sex uppger att skolan inte har någon kurator då syftet inte är att behandla psykisk ohälsa utan att vägleda och fokusera på ”det friska” hos varje deltagare samt att synliggöra varje människas unika styrka. Vid Folkhögskola sex och Folkhögskola tre ges särskilt stöd till deltagare med dyslexi samt andra stödsatser för deltagare med olika typer av studiesvårigheter.

Internatverksamheten

Fem av sex intervjuade rektorer företräder skolor med internatverksamhet. Nedan redogörs kort för skolföreträdarnas syn på internatets betydelse för folkhögskolornas verksamhet.

På Folkhögskola tre bor 90 procent av deltagarna på internat, vilket enligt rektorn innebär stora sociala vinster för deltagarna. För många är internatboendet det första egna boendet utanför barndomshemmet. Internatföreståndare har ansvar för verksamheten och internatet är en del av den pedagogiska verksamheten eftersom eleverna har tillgång till skolans lokaler under hela dygnet. Deltagarna kan få uppgifter som de ska lösa efter undervisningstiden, t.ex. i fotolabb eller i musikstudion. Allt detta skapar gemenskap och tillhörighet.

På Folkhögskola fem bor 70-80 elever på internatet. Internatverksamheten är en speciellt viktig del i läroprocessen för deltagarna vid Asbergerlinjen. Rektorn menar att deltagare vid andra kurser som bor på internatet uppskattar blandningen av människor med olika behov på skolan. Rektorn vid Folkhögskola fem påpekar samtidigt att bidragen till internatet numera är borttaget vilket riskerar att äventyra internatets fortsatta existens på folkhögskolorna.

På Folkhögskola två bor ca 40 procent av dem som studerar allmän kurs på folkhögskolans internat. Rektorn vid Folkhögskola två menar att internatet kan innebära en positiv möjlighet som ett första eget boende för personer som har svårt att konkurrera om en bostad på den öppna bostadsmarknaden.

Folkhögskola ett uppger att skolan har 75 rum som är fullbelagda. De som bor på internatet är i allmänhet unga och boendeperioden är viktig för individernas utveckling. Boendet är speciellt viktigt för deltagarna med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar. De får extra stöd genom kombinationen av boende och studier.

Folkhögskola sex har en förhållandevis liten internatverksamhet med 40 platser. Samtliga platser är belagda.

Utbildning för arbetsmarknaden och inslag av arbetslivskontakter

Yrkesutbildningarna på folkhögskolorna är oftast på gymnasial nivå, men även utbildning på eftergymnasial nivå förekommer. Journalistik, fritidsledare, behandlingspedagoger, teckentolk samt yrken inom kyrkliga samfund utgör exempel på vanliga yrkesområden. Nedan följer en kortare redogörelse för några yrkesutbildningar som erbjuds vid Skånes folkhögskolor. Dessutom redogörs för skolornas samverkan med lokalt och regionalt arbetsliv.

Rektorn vid Folkhögskola ett anser att arbetsmarknadens krav styr skolans verksamhet inom ramen för de särskilda kurserna och yrkesutbildningarna. Folkhögskola ett ger terapeututbildningar som svarar mot en tydligt uttalad efterfrågan från regionala behandlingshem och Statens Institutionsstyrelse (SIS). Samarbetet med Skånes fotbollsförbund har skapat utbildningen för ungdomstränare i division tre. Vidare uppger rektorn att samverkan med praktikplatserna för behandlingsassistentutbildningen och fritidsledarutbildningen ofta leder till anställning för deltagarna vid dessa utbildningar. Fritidsledarna får arbete som personliga assistenter eller inom annan kommunal verksamhet.

Vid Folkhögskola två har samverkan inom hälsoutbildningarna bidragit till etableringen av en branschorganisation inom hälsoområdet med certifieringsrätt. Den lokala företagarföreningen med linjeledare inom hälsa har använt sina nätverk för att utveckla samverkan kring den yrkesinriktade hälsocoachutbildningen. Eleverna på hälsocoachutbildningen har praktik i olika former och får utbildning i entreprenörskap. Efter utbildningen är de eftertraktade på gym som hälsocoacher och personliga tränare.

Samarbetet mellan Folkhögskola tre och lokala arbetsgivare skulle kunna bli mycket bättre, enligt rektorn. Men Folkhögskola tre samverkar trots allt med högskolor/universitet, branschorganisationer och föreningar inom den konstnärliga sektorn. Enligt rektorn vore det önskvärt att tydliggöra folkhögskolans betydelse för den lokala infrastrukturen. Folkhögskolan genererar vinster för folkhögskolans hemkommun, t.ex. genom att boende på internatet bidrar till efterfrågan på företagets varor och tjänster. Rektorn menar emellertid att arbetsmarknadens kompetensbehov, även det lokala arbetslivets behov, påverkar folkhögskolans utbildningsutbud i mycket liten utsträckning.

”Visst tittar man på arbetsmarknaden inom kultursektorn men då flertalet av deltagarna tar sig vidare till högre studier så inverkar detta på skolans utbildningsplanering i liten utsträckning.” Rektorn hävdar att folkhögskolans lokaler skulle kunna utnyttjas mer i framtiden som ”samarverkansarena”. Företagare i skolans hemkommun skulle kunna nyttja folkhögskolans lokaler som mötesplats för konferenser. Rektorn menar att skolan arbetar aktivt med projekt där deltagare samverkar med företag och på så sätt knyter kontakter med det kommande yrkeslivet. I vilken omfattning detta sker och om det sker utanför de kulturorienterade utbildningarna framstår emellertid som oklart.

Folkhögskola fyra bedriver utbildning i ledarskap och teologi. Det är en eftergymnasial utbildning för kommande ledare inom kyrkan. Kursen påminner om en YH-utbildning och bedrivs i nära samarbete med den kommande arbetsmiljön. Skolan samverkar också med ett äldreboende som erbjuder elever praktiktillfällen och man samarbetar dessutom med flera universitet gällande forskning inom andraspråksundervisning. I folkhögskolans styrelse återfinns representanter från olika delar av samhället, bland annat en förvaltningschef, ett regionråd, en internationell samordnare inom idéburen sektor.

Rektorn menar att man på Folkhögskola fem har ett bra samarbete med kultursektorn i skolans hemkommun samt med församlingar i närområdet för kursdeltagarna vid musik- och teaterlinjerna. Samverkan med assistansbolagen har absolut påverkat utvecklingen av den allmänna kursen med

assistentinriktning. Assistentlinjen kommer troligen att bli en yrkesinriktad linje då kommunala och privata assistansbolag i regionen har visat ett stort intresse för kursdeltagarna vid deras fyraveckors praktikperiod. Flertalet av dem som studerade vid kursen har idag anställning som personliga assistenter. Samverkan är viktigt, anser rektorn, men företagen är inte representerade vid skolan. Samverkan med det lokala näringslivet och arbetslivet kan absolut utvecklas och ”önskemålet vore att regionen ser folkhögskolorna som en resurs för vidareutbildning av personalen”.

Rektorn vid Folkhögskola sex återger en bild av betydelsen av samverkan för all utbildning inom skolan. Samverkan skapar arbetstillfällen genom nätverk och en ökad förståelse för arbetslivets villkor hos kursdeltagarna. Folkhögskolan uppnår dessutom en ökad förståelse hos omvärlden för folkhögskolans arbetssätt och utbildningssystem. På Folkhögskola sex får kursdeltagarna praktik både inom estetikurserna och inom turismutbildningen. Satsningar på lärlingsutbildningar inom nya och kreativa branscher kan vara en framtida utbildningsväg eftersom folkhögskolan har relativt goda kontakter med företag och yrkesverksamma inom kultur- och mediaområdet. I styrelsen för Folkhögskola sex finns företrädare för såväl näringslivet som kommunen.

Samverkan med Arbetsförmedling och kommuner

Samverkansmönstret med Arbetsförmedlingen och enskilda kommuner ser olika ut i de olika skolorna. Alla rektorer pekar som framgång tidigare på problem när det gäller Arbetsförmedlingens rekrytering till den studiemotiverande kursen. Vidare anser rektorerna att de ekonomiska medel som är avsatta för den studiemotiverande insatsen borde fördelas direkt till folkhögskolorna. Det skulle, menar informanterna, underlätta ett riktat arbete i folkhögskolornas regi för att nå målgruppen. Exakt varför och hur är emellertid oklart.

Som framgång tidigare i rapporten har Folkhögskola ett väl inarbetat samverkansprojekt med ett antal kommuner gällande unga med neuropsykiatriska diagnoser där folkhögskolan tilldelas en skolpeng som används för att finansiera elevassistenter. Samverkan mellan Arbetsförmedlingen och Folkhögskola ett fungerar väl, men rektorn vid skolan är ändå av uppfattningen att Arbetsförmedlingen i vissa fall uppnår skilda resultat när det gäller att nå målgruppen. Rektorn berättar att Arbetsförmedlingen i en region kan kalla 100 unga varav ca 40 kommer till mötet och slutligen en anvisas till den studiemotiverande kursen. En annan regions Arbetsförmedling kan uppnå lysande resultat gällande rekryteringen till den studiemotiverande kursen. En anledning till svårigheten att rekrytera unga till den studiemotiverande kursen kan vara bristande information och kunskap om insatsen hos handläggare. Det finns ett stort flöde av handläggare som arbetar med målgruppen och det gör att kunskapen om folkhögskolan och den studiemotiverande insatsen blir svår att upprätthålla och förmedla till sökande. Denna åsikt delar rektorn med samtliga intervjuade rektorer.

Folkhögskola tre upplever att det behövs ökad kunskap om folkhögskolornas kompetens och pedagogik, samt att samverkan med kommun och Arbetsförmedling bör stärkas. När den kommunala arbetsmarknadsenheten alternativt Arbetsförmedlingen identifierar en ung som inte har fullföljt sin gymnasieutbildning bör det finnas en tydlig handlingsplan och ett informationsställe som uppger unga om vilka möjligheter som finns tillgängliga. Som det är idag är informationen ganska ojämn och grundar sig i den enskilde tjänstemannens kunskaper. Idag passerar de ekonomiska medlen via Arbetsförmedlingen och det bidrar till att de inte når fram till folkhögskolan till fullo. Om varje elev fick en summa medel för kompetenshöjande åtgärder utan att dessa gick via Arbetsförmedlingen vore det mer effektivt. Då hade varje folkhögskola erhållit medel utifrån den faktiska deltagarvolymen och kunnat inrikta sin verksamhet utifrån den. Kriterierna för att erhålla medel kunde kvarstå, dvs. att deltagaren är långtidsarbetslös, långtidssjukskriven etc. Vad som förespråkas är alltså ett slags marknadsorganiserat vauchersystem. Detta måste emellertid betraktas som en ganska kontroversiell

uppfattning som inte kan passera utan invändningar. Vad folkhögskolorna skulle vinna på ett vouchersystem framstår som oklart. Det förutsätter att folkhögskolorna har bättre möjligheter än kommunerna och Arbetsförmedlingen att nå målgruppen, vilket inte är särskilt troligt, och att man skulle ha goda förutsättningar att konkurrera med andra aktörer på utbildningsmarknaden, vilket inte heller är självklart. Det bör framhållas att målgruppen består av individer som inte bara präglas av knappa ekonomiska omständigheter utan som också har begränsad information och därmed rimligen svårigheter att göra rationella val på "utbildningsmarknaden".

På Folkhögskola fyra upplever man att samarbete mellan hemkommunen och folkhögskolan fungerar bra, men att det finns områden som kan utvecklas. Rektorn berättar om ett mångårigt samarbete mellan Försäkringskassan och folkhögskolan där försäkrade med psykisk ohälsa har erbjudits möjligheter att studera vid folkhögskolan. Folkhögskola fyra har också ett tätt samarbete med socialtjänsten där deltagare blir beviljade att studera med försörjningsstöd. Ett annat samarbete som folkhögskolan har haft under ett flertal år är ett samverkansarbete med ett behandlingshem där hemmets deltagare får möjlighet att prova på studier under behandlingstiden. Erfarenheterna av samverkan med Arbetsförmedlingen gällande den studiemotiverande kursen är mindre goda. Rektorn upplever att den studiemotiverande insatsen inte är en högprioriterad fråga för handläggare. Det finns många insatser för målgruppen som handläggaren ska ha kunskap om och kunskapen om folkhögskolorna är ofta bristfällig. Även enligt rektorn vore det bättre om de ekonomiska medlen gick direkt till folkhögskolorna som i sin tur kunde arbeta aktivt för att nå målgruppen unga och sedan låta Arbetsförmedlingen bevilja insatsen.

På Folkhögskola sex upplever man att samarbetet med Arbetsförmedlingen i kranskommunen fungerar bra, men rektorn pekar samtidigt på en tröghet i Arbetsförmedlingens system att identifiera unga för de studiemotiverande insatserna. Regelverket kring den studiemotiverande insatsen är inte tillräckligt flexibelt och kursen borde kunna förlängas för de individer som har behov av det. Samarbetet med skolans hemkommun skulle kunna stärkas. Idag sker nästan all samverkan med de större kranskommunerna.

På Folkhögskola fem har man ett väl utarbetat samarbete med Arbetsförmedlingen, men inte med kommunen. En av folkhögskolans medarbetare arbetar aktivt med att informera om de studiemotiverande insatserna på skolan för sökande hos Arbetsförmedlingen. Rektorn anser att detta är en förutsättning för att få kursdeltagare till den studiemotiverande kursen. Rektorn menar vidare att det vore önskvärt med ett ökat samarbete med kommunens gymnasieskolor för att fånga upp unga som riskerar att avbryta sina studier och för att erbjuda dem en alternativ skolform. Ett problem som bör diskuteras är att folkhögskoledeltagare som har läst in grundskolebehörighet i vissa fall inte anses behöriga att studera vid Komvux gymnasiala utbildningar. Det är viktigt att öka den allmänna kunskapen om folkhögskolornas arbete hos kommunens tjänstemän och politiker, anser rektorn.

Offentliga aktörer om folkhögskolornas betydelse för kompetenshöjande insatser

Navigatorcentrum i en av Skånes sydligare kommuner med 170 unga inskrivna i åldrarna 16-24 år är ett exempel på en kommunal insats med målet att ge unga som uppbär försörjningsstöd ett stöd för egenförsörjning. En ungdomsutvecklare på Navigatorcentrum med ansvar för planeringen för ca 70 inskrivna uppger att egenförsörjning är huvudmålet för insatsen. Alla som är inskrivna på Navigatorcentrum uppbär försörjningsstöd och är inskrivna på Arbetsförmedlingen. Av de unga som ungdomsutvecklaren träffar vill flertalet ha ett arbete, men efter en tid i arbetslöshet kan motivationen att återuppta studier väckas.

Enligt ungdomsutvecklaren förekommer det inte något direkt samarbete med någon folkhögskola.

Unga kommer till Navigatorcentrum om de uppstår ekonomiskt bistånd eller inte studerar. Det görs inte några upphandlade insatser för målgruppen utan man arbetar utifrån den handlingsplan som upprättas på Navigatorcentrum och anpassar verksamheten efter individens behov.

De flesta som kommer till Navigatorcentrum har grundskolebehörighet men många har valt att hoppa av gymnasiet och kommunen arbetar aktivt med informationsansvaret och med att kontinuerligt erbjuda kommunala insatser. Ungdomsutvecklaren ser gärna att Navigatorcentrum utvecklar ett samarbete med folkhögskolorna, som upplevs ge goda stödinsatser till unga i utanförskap. Ungas kännedom om folkhögskolornas arbetssätt måste förbättras genom särskilda informationsinsatser. Ungdomsutvecklaren upplever att få unga känner till vad folkhögskolorna kan erbjuda. När inskrivna på Navigatorcentrum signalerar ett intresse för att studera informerar Navigatorcentrum om de olika utbildningsalternativen som finns. När Arbetsförmedlingen har informationsmöten om den studiemotiverande insatsen sänder Navigatorcentrum de deltagare som har visat intresse för studier.

På Navigatorcentrum letar man alltid efter nya möjligheter givet gällande regelverk. En samlad yrkesutbildning skulle kunna vara intressant för målgruppen unga. Uppstår man ekonomiskt bistånd beviljas man i regel inte reguljära utbildningsinsatser. Det är beklagligt eftersom studier och yrkesutbildning i praktiken är den snabbaste vägen till egenförsörjning. Som framgått finns det emellertid exempel på kommuner där detta är möjligt.

En ungdomsansvarig handläggare på Arbetsförmedlingen i en större skånsk kommun menar att folkhögskolorna kan bidra till att höja ungas anställningsbarhet.⁵² Handläggaren poängterar att folkhögskolorna skiljer sig från Komvux genom att erbjuda en annan miljö och en annan pedagogisk form för lärandet. Handläggaren uppger att Arbetsförmedlingen huvuduppgift är att matcha till arbete, men även matchning till studier ska förekomma. Handläggaren anser att den studiemotiverande kursen är en ny och bra åtgärd för unga utan fullständiga gymnasiebetyg.

Det har varit ett visst motstånd mot den studiemotiverande insatsen hos målgruppen. Få unga dyker upp vid informationsmötena, men handläggaren upplever att inställningen till kursen hos unga sökande har förändrats. Troligen har det goda ryktet om folkhögskolan börjat sprida sig och fler är intresserade av att prova på studier under tre månader. Arbetsförmedlingen arbetar med olika metoder för att nå målgruppen och det är en arbetsam process att identifiera deltagare. Det huvudsakliga arbetet går ut på att få så många som möjligt att komma till informationsmötena.

Handläggaren är utbildad studie- och yrkesvägledare och i rollen som ungdomsansvarig handläggare beskrivs därav skillnaderna mellan Komvux och folkhögskola. Enligt handläggarens erfarenheter saknas kunskap hos unga om skillnaderna mellan dessa två skolformer. Handläggaren upplever att unga som har genomgått den studiemotiverande insatsen kommer tillbaka till Arbetsförmedlingen med en mycket bra och väl genomförd planering, där folkhögskolan har synliggjort individens utvecklingsmöjligheter och fortsatta stödbehov. Utifrån folkhögskolans planering och de identifierade stödbehoven kan Arbetsförmedlingen använda sitt resursteam av psykologer och arbetsterapeuter för att stötta den sökande på vägen mot arbete. Under insatsens 12 veckor har ”det hänt något med deltagaren”. Handläggaren menar också att ett flertal fortsätter studera på allmän kurs efter den studiemotiverande insatsen. Några deltagare har också under tiden fått en timanställning.

Handläggaren uppfattar det som att motivationen till studier ökar i takt med stigande ålder. Folkhögskolornas upplägg är annorlunda och skild från det reguljära skolsystemet, vilket gör dem till en viktig samverkansaktör för Arbetsförmedlingen. En förlängning av antalet veckor för den studiemotiverande insatsen borde övervägas för deltagare som behöver en längre startsträcka, anser handläggaren.

---

⁵² Arbetssökande under 25 år.

För att samverka mellan Arbetsförmedling och folkhögskolan ska fungera är det viktigt att parterna förstår varandras ”verklighet” och respekterar varandras arbetssätt och regelverk. Samarbetet med den närliggande folkhögskolan upplever handläggaren fungerar mycket väl på grund av denna ömsesidiga respekt för varandras verksamheter. Arbetsförmedlingen fungerar som ”spindeln i nätet”. Eftersom det är Arbetsförmedlingen som beviljar insatserna kommunicerar kommunen och folkhögskolan var för sig med Arbetsförmedlingen. För närvarande finns inte någon trepartssamverkan mellan aktörerna. En kommentar i sammanhanget är att det egentligen är svårt att förstå varför inte mer av trepartssamverkan (Arbetsförmedlingen, kommunerna och folkhögskolorna) skulle underlätta arbetet med de studiemotiverande kurserna. Vi återkommer till detta.

Ett område som handläggaren anser bör utvecklas i landet som helhet är ett lärlingssystem med inspiration från Danmark. Under sina yrkesverksamma år på Arbetsförmedlingen möter handläggaren sällan sökande med yrkesutbildning från folkhögskola, vilket kan bero på att dessa deltagare generellt är studiemotiverade och ordnar arbete på egen hand. Handläggaren avser då de som har gått särskilda kurser.

Samordningsförbunden i Skåne – FINSAM – arbetar med finansiell samordning mellan myndigheterna Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen, Region Skåne samt kommunerna med målet att omfördela resurser så att de används på ett effektivare sätt för rehabiliteringsinsatser inom regionen. Förbundschefen uppger att Samordningsförbundet inte har något samarbete med de tre folkhögskolorna i Samordningsförbundets region. Förbundschefen ser dock stora potentiella samverkansvinster kopplat till de insatser som görs gällande unga som uppstår aktivitetssättning. Förbundschefen ser ett behov av en kompletterande aktör i arbetet med denna målgrupp. Om det fanns en möjlighet att erbjuda deltagare i de olika arbetsmarknadsinriktade rehabiliteringsprojekten prova-på-studier vore folkhögskolorna en utmärkt samverkanspartner. Politiska beslut bör fattas för att möjliggöra för unga att komplettera sina gymnasiebetyg på folkhögskola inom ramen för arbetsmarknadsprojekt. Gymnasiekompetens är en förutsättning för att kunna göra sig gällande på arbetsmarknaden, betonar förbundschefen.

Regelverket är avgörande för om unga med aktivitetssättning ska välja att studera, menar förbundschefen. Om man får behålla sin aktivitetssättning under studierna kommer fler att välja studier. Inget av projekten inom ramen för förbundschefens samordningsförbund arbetar aktivt med studiemotiverande insatser. Förbundschefen upplever ett ”hål” i projekten när det gäller att erbjuda deltagarna studiealternativ då det framgår i projektbeskrivningar att man ska arbeta mot både arbete och studier.

Slutligen anser förbundschefen att folkhögskolorna bör verka för att synliggöra sin verksamhet för fler aktörer och arbeta aktivare med att nå ut med sin kompetens på utbildningsområdet. I dagsläget är folkhögskolorna i stort sett alltid frånvarande vid lokala och regionala arbetsmarknadspolitiska sammankomster.

Framtidsperspektivet – Skånes folkhögskolor och den regionala kompetensplattformen

I det avslutande avsnittet vill vi presentera några förslag om hur folkhögskolorna skulle kunna spela en mer framträdande roll för regionens kompetensutveckling och då särskilt när det gäller utbildningsinsatser för unga som saknar en fullständig gymnasieutbildning. Men det handlar också om folkhögskolornas roll för resurssvaga gruppers etableringsmöjligheter generellt sett. Folkhögskolorna kan bidra till att minska den välfärdspolitiska mismatch som vi resonerade om i inledningen av rapporten och i praktiken omfördela maktresurser till dem som annars riskerar att fastna i långvarigt utanförskap. Det finns starka samhällsekonomiska motiv till att lyfta fram folkhögskolornas möjligheter i detta sammanhang. Kostnaderna för arbetslösheten och utanförskapet är stora både för de drabbade individerna och för samhället i stort. Det handlar både om sociala kostnader och om påfrestningar på den offentliga ekonomin.

Vi skulle vilja lyfta fram fem förslag. Vi bedömer inte att det borde finnas några juridiska hinder för att förverkliga förslagen. Däremot kan det krävas att kontakter etableras med berörda myndigheter och organisationer på nationell nivå. Ett problem som synliggörs i rapporten är att kunskaperna om folkhögskolornas särskilda kompetens, utbildningsutbud och arbetssätt är ganska begränsad hos myndigheter och kommuner. Kunskaperna om folkhögskolornas verksamhet är sannolikt än mindre i enskilda branscher och företag. Folkhögskolorna har inte heller själva varit tillräckligt aktiva i regionala sammanhang där sociala villkor och arbetsmarknadsfrågor dryftas. Det sistnämnda beror kanske delvis på att det har saknats en sammanslutning för folkhögskolorna på regional nivå. Det regionala folkbildningsförbundet har inte spelat en sådan roll. Nu har emellertid folkhögskolorna etablerat en organisation – Skånes folkhögskolor i samverkan – i syfte att bli en tydlig part i regionens arbete med kompetensutvecklingsfrågor.

A. Samverka för att garantera utbildning på gymnasial nivå

En allt för stor grupp unga uppnår inte målen för grundskolan. Andelen i åldrarna runt 20 år som inte har fullbordat en utbildning på gymnasial nivå är också för stor. Som framgått är andelen lågutbildade unga vuxna i Skåne något större än genomsnittet för Sverige. Det behövs förstärkta insatser för den här gruppen. Utvecklingen på arbetsmarknaden talar för att utrymmet för lågutbildade fortsätter att minska samtidigt som vi vet att arbetslöshet för med sig en rad oönskade följdverkningar som ohälsa, utanförskap och ökade samhällsklyftor.

Inom ramen för arbetet med kompetensplattformen i Skåne borde det diskuteras hur samverkan mellan Region Skåne, kommuner, Arbetsförmedlingen och folkhögskolorna skulle kunna utvecklas med sikte på att erbjuda alla unga under 25 år möjligheter till en individuellt anpassad utbildningsgång som leder till fullbordad utbildning på gymnasial nivå. Den individuella handlingsplanen på Arbetsförmedlingen borde innehålla moment om hur individen på kort och medellång sikt ska uppnå målet fullbordad utbildning på gymnasial nivå. För många är inte Komvux det mest lämpliga alternativet. Folkhögskolorna med sin alternativa pedagogik och sin flexibilitet erbjuder ett attraktivt alternativ för individer som har farit illa i det reguljära utbildningssystemet, som kanske har kommit sent till Sverige och/eller som har ett funktionshinder som gör studierna extra betungande.

Kommunerna och Arbetsförmedlingen kunde med informationsansvaret⁵³ som förebild sammanställa information om alla som är under 25 år, är inskrivna som arbetslösa och som inte

⁵³ Det kommunala informationsansvaret går ut på att kommunerna ska hålla sig underrättade om ungdomar i åldern upp till 20 år som inte studerar i syfte att erbjuda sysselsättning och utbildningsmöjligheter.

har en fullbordad gymnasieutbildning. Alla dessa individer ska ha rätt till information om folkhögskolan som studievalternativ – och då inte bara den studiemotiverande kursen. Organisationen Kompetenssamverkan Skåne kunde årligen sammankalla till en konferens där man följer upp vilka insatser som görs för att utbildningssvaga unga vuxna ska få utbildningsmöjligheter och samtidigt ge folkhögskolor och andra aktörer på utbildningsområdet möjlighet att informera om sin verksamhet. Årliga mål bör formuleras för att successivt minska andelen unga i åldern 20-24 år utan fullbordad utbildning på gymnasial nivå. I de enskilda kommunerna bör kommunen och Arbetsförmedlingen ta initiativ till samråd med vuxenutbildningen och lokala folkhögskolor i syfte att samla alla berörda krafter för att erbjuda anpassade utbildningsmöjligheter.

Antalet statsbidragsberättigade platser på de allmänna kurserna måste öka under de närmsta åren för att göra det ekonomiskt möjligt för folkhögskolorna svara upp mot utbildningsbehoven. Samtidigt bör kommunerna ha ett självklart intresse av att växla över aktuella och framtida utgifter för ekonomiskt bistånd i utbildningsinvesteringar.

B. Introducera arbetslivskunskap och praktik på de allmänna kurserna

Vår översyn talar för att folkhögskolorna måste närma sig arbetslivet. Kontakter med arbetslivet ska inte bara etableras på de särskilda kurserna. De allmänna kurserna bör också i än högre utsträckning än i dag innehålla arbetslivsförberedande moment och möjligheter till praktik. Arbetslivskunskap borde vara ett självklart inslag på den allmänna kursen. Flertalet yngre folkhögskoleelever har inte några erfarenheter av eller kunskaper om arbetslivet. Kunskaper om arbetslivet och relationerna på arbetsmarknaden måste ses som en del av grundläggande medborgerlig bildning. Tyvärr visar deltagaruppföljningen av de studiemotiverande kurserna att man inte ens där tycks ha lagt särskilt stor vikt vid arbetslivsorienteringen.

Även eleverna på den allmänna linjen skulle vara betjänta av möjligheter till praktik. De skolor som väljer att profilera den allmänna kursen mot något område kan tjäna som goda föredömen. De enskilda skolorna bör också kunna kontakta kommuner respektive lokala företag för att informera om eleverna och elevernas behov av arbetslivserfarenhet. Sådant kontaktskapande kan på sikt berika utbildningarna med nytt innehåll och möjligheter till förvärvsarbete för de som följer kurserna. Naturligtvis är det viktigt att kontakter etableras med såväl arbetsgivarparter som fackliga parter. Folkhögskolorna kunde inrätta särskilda utbildningsråd på skolorna med företrädare för det lokala och regionala arbetslivet. Erfarenheterna från gymnasieskolans lokala programråd visar att det är viktigt att ge dessa utbildningsråd ett reellt inflytande över utbildningarna. De som företräder arbetslivet och medverkar i utbildningsråden bör ges möjlighet att vara med och påverka kursutbudet och i viss mån också vara med och diskutera resursfrågor.

Studie- och yrkesvägledning borde också vara ett självklart inslag på alla folkhögskolor, inte minst som en resurs för eleverna på den allmänna kursen. Vårt intryck är att bilden varierar; ibland finns en stark SYV-funktion, ibland inte. Inom ramen för arbetet med kompetensplattformen bör man rikta tydliga signaler till folkhögskolorna om betydelsen av att lägga resurser på studie- och yrkesvägledning. De enskilda folkhögskolorna borde också kunna etablera kontakt med vuxenutbildningen i kommunerna och Arbetsförmedlingen om möjligt samarbete med studie- och yrkesvägledningen.

C. Samverka med kommunerna om kommunala ungdomsanställningar

Ungefär en tredjedel av landets kommuner erbjuder arbetslösa ungdomar möjligheter till tidsbegränsade anställningar i kommunal verksamhet.⁵⁴ Det vanliga är att anställningstiden uppgår till

⁵⁴ SKL (2013). Kommunala tidsbegränsade anställningar för arbetssökande ungdomar. Enkätstudie juni 2013.

sex månader. Under 2013 räknar man med att totalt drygt 3000 ungdomar kommer att omfattas av anställningar runt om i landet. I över hälften av dessa kommuner erbjuds ungdomarna möjligheter till lärande och organiserade studier under en del av anställningstiden. I Skåne förekommer kommunala ungdomsanställningar i t.ex. Helsingborg och Malmö.

Ett syfte med anställningarna är att ge ungdomarna arbetslivserfarenhet och möjligheter att uppfylla arbetsvillkoret i arbetslöshetsförsäkringen. Ett annat syfte är att hitta lämpliga kombinationer av arbete och lärande som kan göra det lättare för de berörda individerna att komplettera sin utbildning. Kommunernas arbetsmarknadsenheter lägger i allmänhet ner ganska stora resurser på att motivera och vägleda ungdomarna. Men det behövs också kompetent pedagogisk personal, både för att underlätta lärandet på arbetsplatsen och för att organisera utbildning utanför arbetsplatsen. Det är inte självklart att Komvux är rätt instans i sammanhanget. Inom ramen för arbetet med kompetensplattformen i Skåne borde det diskuteras hur folkhögskolorna skulle kunna bistå berörda kommuner med pedagogisk kompetens för att möjliggöra en väl avvägd blandning av arbete och lärande inom ramen för kommunala ungdomsanställningar. De erfarenheter som byggts upp i anslutning till de studiemotiverande kurserna borde också kunna komma till nytta för att utveckla och kvalitetssäkra lärandet inom de kommunala ungdomsanställningarna.

D. Samverka med berörda branscher om yrkesintroduktionsanställningar

År 2011 inledde regeringen trepartssamtal med företrädare för parterna på olika branschområden. En del av dessa samtal har handlat om ungdomsarbetslösheten och hur ansvaret bör fördelas mellan politiken och arbetslivets aktörer i syfte att minska arbetslöshetstalen bland unga. De så kallade yrkesintroduktionsavtalen har stått i fokus. Yrkesintroduktionsavtal har slutits mellan parterna på tre branschområden: verkstadsindustrin, detaljhandeln och vård- och omsorg. Flera avtal är på gång. Avtalen reglerar tidsbegränsade anställningar för unga med inslag av utbildning. Unga kan alltså anställas till en lön som är något lägre än lönerna i branschen i utbyte mot att de erbjuds ett kvalificerat lärande under anställningstiden. I flertalet avtal är yrkesintroduktionsanställningarna reglerade som ett slags färdigutbildningsmodeller. När ungdomarna är färdiga med en anställning ska de uppfattas som kvalificerade yrkesarbetare och vara fullt anställningsbara.

Ett problem som har tagits upp i samband med trepartssamtalen är hur man ska kvalitetssäkra lärandet inom ramen för yrkesintroduktionsanställningarna. Det finns ett stort intresse för yrkesintroduktionsanställningar, men antalet anställda ungdomar är fortfarande begränsat eftersom enskilda arbetsgivare upplever att de saknar kompetens och ett tillräckligt stöd för att erbjuda ungdomar lärande i enlighet med riktlinjerna för anställningarna. Mot bakgrund av detta kommer staten att öka den ekonomiska stimulansen för arbetsgivare som anställer unga i yrkesintroduktion. Ett särskilt handledarstöd på 2500 kronor per månad och yrkesintroduktionsanställd kommer att erbjudas och arbetsgivaravgifterna kommer att tas bort helt.⁵⁵

Samtidigt har det framkommit att kostnaderna inte uppfattas som det främsta hindret bland arbetsgivarna. Vad man framför allt efterfrågar är ett handfast stöd för att organisera lärandet i anställningen. Man vill också ha stöd för att kunna hantera de problem av mer social natur som kan uppstå på arbetsplatsen. Folkhögskolorna borde kunna spela en viktig roll, både för att kvalitetssäkra lärandet inom ramen för yrkesintroduktionsanställningen och som stöd om det skulle uppstå konflikter mellan ungdomar och andra anställda. Konkret handlar det om att bistå med att ta fram utbildningsplaner, att följa upp planen tillsammans med ungdomen och handledaren på arbetsplatsen och att organisera externa lärandemoment där det kan behövas. Folkhögskolorna skulle också kunna

⁵⁵ Ds 2013:20 Vissa lagförslag med anledning av trepartssamtalen. Arbetsmarknadsdepartementet.

bistå med att dokumentera generella utbildningsmoment inom anställningen.

Inom ramen för arbetet med kompetensplattformen i Skåne bör man ta initiativ till en konferens med berörda parter för att diskutera hur man på bästa sätt kan kvalitetssäkra lärandet inom yrkesintroduktionsanställningarna och därmed minska arbetsgivarnas motstånd mot att anställa. Folkhögskolorna bör redovisa sina erfarenheter och sträva efter att knyta nära band till de branschorganisationer som idag verkar på områden där det finns yrkesintroduktionsavtal.

E. Samverka med Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan om utbildningsinsatser för unga med aktivitetsersättning

Antalet unga i Sverige med aktivitetsersättning uppgår till drygt 30 000. Aktivitetsersättning är benämningen på den ersättning för unga som ersatte förtidspensionen i samband med en reform 2003. Tanken var att unga inte skulle förtidspensioneras på permanent basis. Aktivitetsersättningen skulle erbjudas under som längst tre år i rad. Erfarenheten har emellertid visat att få av dem som beviljas aktivitetsersättning återgår till någon organiserad sysselsättning. För flertalet som beviljas aktivitetsersättning är bakgrunden att man bedöms ha nedsatt arbetsförmåga på grund av psykiska funktionshinder. Det finns också en ganska stor grupp unga som på grund av intellektuella funktionshinder beviljas aktivitetsersättning för förlängd skolgång. En mycket stor andel av dem med aktivitetsersättning saknar fullbordad utbildning på gymnasial nivå.

Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen har särskilda uppdrag att arbeta med ungdomar med aktivitetsersättning. Samordningsförbunden bedriver också många projekt i syfte att förbättra förutsättningarna för unga med aktivitetsersättning. I samband med arbetet med denna rapport hade vi kontakt med en företrädare för Samordningsförbundet Skåne-Nordost. Insatser för att motivera, höja självförtroendet och möjliggöra utbildning är oerhört viktiga förutsättningar för att unga och unga vuxna med aktivitetsersättning ska ha möjlighet att komma tillbaka till sysselsättning och uppnå en ökad självförsörjningsgrad.

Folkhögskolorna arbetar redan med stora grupper av ungdomar med olika slags psykiska funktionshinder. Den alternativa pedagogik och de rika möjligheter till individanpassat lärande som medges på folkhögskolorna borde tala för att folkhögskolorna mer systematiskt utnyttjades som utbildningsarrangör för unga med aktivitetsersättning.

Vi föreslår att Kompetenssamverkan Skåne tar initiativ till ett möte med företrädare med samordningsförbunden i regionen för att diskutera hur folkhögskolornas utbildningar skulle kunna anpassas för gruppen med aktivitetsersättning. Delmoment av den studiemotiverande kursen kunde kanske också erbjudas unga med aktivitetsersättning. Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen bör kunna avsätta resurser för sådana kurser. Dessutom bör det naturligtvis vara så att unga kan studera på dessa kurser med bibehållen aktivitetsersättning, dvs. på precis samma sätt som unga studerar på studiemotiverande kurser med bibehållen utvecklingsersättning.

Källor och referenser

- Arbetsförmedlingen (2012). Arbetsmarknadsutsikterna hösten 2012. Skåne län. Prognos för arbetsmarknaden 2012-2013. Malmö: Arbetsförmedlingen.
- Arbetsförmedlingen (2013). Arbetsmarknadsutsikterna våren 2013. Prognos för arbetsmarknaden 2013-2014. Arbetsförmedlingen: Stockholm.
- Arbetsförmedlingen (2013a). Ungdomar på och utanför arbetsmarknaden fokus på unga som varken arbetar eller studerar. Arbetsförmedlingen: Stockholm.
- Arbetsförmedlingen (2013b). Arbetsmarknadsutsikterna våren 2013. Skåne län. Prognos för arbetsmarknaden 2013-2014. Malmö: Arbetsförmedlingen.
- Arbetsförmedlingen (2013c). Var finns jobben? Bedömning till och med första halvåret 2014 och en långsiktig utblick. Stockholm: Arbetsförmedlingen.
- Axelsson, Anders (2011). Kompetensplattform Skåne – en lägesrapport (bildpresentation 17 maj 2011). http://www.skane.se/Public/RU/drivkraft_skane/internat2/kompetens_anders_axelsson.pdf.
- Bell, David N.F. & David G. Blanchflower (2009), What Should Be Done About Rising Unemployment in the OECD? IZA Discussion Paper No. 4455. IZA: Bonn. http://www.iza.org/en/webcontent/publications/papers/viewAbstract?dp_id=4455.
- Ds 2013:20 Vissa lagförslag med anledning av trepartssamtalen. Arbetsmarknadsdepartementet.
- Folkbildningsrådet (2012a). Studiemotiverande folkhögskolekurs.
- Folkbildningsrådet (2012b). Söktryck i folkhögskolan. Höstterminen 2012.
- Folkbildningsrådet (2013). "Dom har inte hört av sig." Folkhögskolor, studieförbund och regionala kompetensplattformar. Stockholm: Folkbildningsrådet.
- Föreningen "Skånes folkhögskolor" har bildats. <http://fridhem.fhsk.se/node/173>.
- Johansson, Håkan (2006), Svensk aktiveringspolitik i nordiskt perspektiv. ESS 2006:3. Stockholm: Fritzes.
- Kuoddo, Arvo (2012), Public Employment Services, And Activation Policies. Social Protection & Labor. Discussion Paper No. 1215. <http://siteresources.worldbank.org/SOCIALPROTECTION/Resources/SP-Discussion-papers/Labor-Market-DP/1215.pdf>.
- Malmö stads riktlinjer för SFI i folkhögskola. Ärende 2 2010-1110 Utbildningsförvaltningen, Malmö stad, tjänsteutlåtande 2010-12-09.
- Marsden, David (2009). The decline of occupational markets and the spread of prolonged entry tournaments: labour market segmentation in Britain. Paper for the ILO Conference on Regulation for Decent Work – Innovative labour regulation in a turbulent world, July 8-10, Geneva. <http://eprints.lse.ac.uk/3305/>.
- Myndighetssamverkan inom kompetensförsörjningsområdet. Redovisning av regeringsuppdrag (2012). Västerås: YH-myndigheten.
- Niemeyer, Beatrix (2007). "Is there a pedagogy of social inclusion? Critical reflections on European policy and practice in school-to-work transition", i Colley, Helen, Boetzelen, Phillip, Hoskins, Bryony & Teodora Parveva (red.), Social inclusion and young people: breaking down the barriers. Council of Europe Publishing: Strasbourg.
- Nordström Skans, Oskar (2004). Har arbetslösheten långsiktiga effekter? Rapport 2004:13. IFAU: Uppsala.
- Pohl, Axel & Andreas Walther (2007). "Activating the disadvantaged. Variations in addressing youth transitions across Europe", i International Journal of Lifelong Education, Vol. 26(5).
- Region Skåne (2012). Utbildnings- och arbetsmarknadsprognos för Skåne – med sikte på 2020. Malmö: Region Skåne.
- Scarpetta, Stefano, Sonnet, Anno & Thomas Manfredi (2010). Rising Youth Unemployment During The Crisis. How to Prevent Negative Long-Term Consequences on a Generation. OECD Social, Employment and Migration Working Papers No. 106. <http://www.oecd-ilibrary.org/docserver/download/5kmh79zb2mmv.pdf?expires=1368798553&id=id&accname=guest&checksum=400F783911F3A4014EA15C64299E3AE9>.
- SOU 2004:30 Folkbildning i brytningstid – en utvärdering av studieförbund och folkhögskolor.
- SOU 2007:2 Från socialbidrag till arbete. Fritzes: Stockholm.
- SOU 2012:72 Folkbildningens samhällsvärden – En ny modell för statlig utvärdering. Betänkande av Folkbildningsutredningen.
- SOU 2013:74 Unga som varken arbetar eller studerar – statistik, stöd och samverkan. Fritzes: Stockholm.
- Statens Folkhälsoinstitut (2002). Ungdomsarbetslöshetens konsekvenser för hälsa och social anpassning. Erfarenheter och

kunskaper från 1990-talets forskning. Rapport 2002:18. Folkhälsoinstitutet: Sandviken.

Temagruppen unga i arbetslivet (2013). 2013 års uppföljning om unga som varken arbetar eller studerar. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

Ungdomsstyrelsen (2012). 2012 års uppföljning av unga som varken arbetar eller studerar. Ungdomsstyrelsen: Stockholm.

Uppföljning av regionalt kompetensförsörjningsarbete. Rapport 0120 (2012). Stockholm: Tillväxtverket.

Walther, Andreas (2006). "Regimes of youth transitions. Choice, flexibility and security in young people's experiences across different European contexts", i Young. Nordic Journal of Youth Research. Vol. 14(2).

Wennemo, Irene (2013). Arbetsvillkoret är avgörande för att unga inte kommer in i arbetslöshetsförsäkringen. <http://www.samorg.org/so/%28hctfbnqi4qgae55552rf355%29/Index.aspx?id=1328>.

Villkor m.m. för budgetåret 2010 för regionala självstyrelseorgan och samverkansorgan inom utgiftsområde 19 Regional tillväxt och utgiftsområde 22 Kommunikationer (rskr 2009/10:116 och 2009/10:117). Daterat 2009 12 17. <http://www.vgregion.se/Pages/177803/KompetensplattformVGRBilaga.pdf>.

Västra Götalands Bildningsförbund och Västra Götalandsregionen (2011). Folkhögskolornas roll inom Kompetensplattform Västra Götaland. <http://www.reglab.se/wp-content/uploads/2011/06/Folkhogskolorna-VG.pdf>.

Västra Götalands Bildningsförbund och Västra Götalandsregionen (2012). Studieförbundens roll inom Kompetensplattform Västra Götaland. <http://www.kompetensplattformvg.se/wp-content/uploads/2012/06/KP-rapport-stfb-slutversion-2013.pdf>.

Statistik

Folkbildningsrådet. Statistik folkhögskolan 2012. Länsvis statistik. www.folkbildning.se.

SCB (2013). Ungdomsarbetslöshet – jämförbarhet i statistiken mellan ett antal europeiska länder. SCB: Örebro.

SCB. Befolkning efter region, ålder, utbildningsnivå, kön och tid. http://www.scb.se/Pages/SSD/SSD_TablePresentation___340486.aspx?layout=tableViewLayout1&rxid=e7d22dce-e7f2-4fa2-95b1-7e691e6c7799.

SCB. Befolkningens utbildning. Tabeller och diagram. Utbildningsnivå 1930, 1970 och 2000. http://www.scb.se/Pages/ProductTables__9575.aspx.

SKL (2013). Kommunal tidsbegränsade anställningar för arbetssökande ungdomar. Enkätstudie juni 2013.

Sveriges officiella statistik. UF 22 SM 1301. Folkhögskolan vår- och höstterminen 2012.

Intervjuer

Per-Inge Andersson, (personlig intervju 2013-06-12 genomförd på Hyllie Parks folkhögskola) Hyllie Parks folkhögskola, rektor.

Susanne Andersson, (personlig intervju 2013-04-26 genomförd på Östra Grevie folkhögskola) Östra Grevie folkhögskola, rektor.

Matts Daludd, (personlig intervju 2013-07-02 genomförd på Samordningsförbundets kontor i Kristianstad) Samordningsförbundet Skåne Nordost, Förbundschef.

Peter Ekstrand, (personlig intervju 2013-06-14 genomförd på Navigatorcentrum, Trelleborg) Navigatorcentrum, Trelleborgs kommun, ungdomsutvecklare, samordnare och projektledare.

Tobias Hedkvist, (personlig intervju 2013-06-26 genomförd på projektkontoret i Trelleborg) Folkhögskolespåret Trelleborgs kommun, processledare.

Roger Johansson, (personlig intervju 2013-04-19 genomförd på Malmö högskola, Hälsa och samhälle) Fridhems folkhögskola, rektor.

Lena Johnsson-Geiros, (personlig intervju 2013-06-11 genomförd på Munka folkhögskola) Munka folkhögskola, rektor.

Martin Nihlgård, (personlig intervju 2013-05-07 genomförd på Sundsgårdens folkhögskola) Sundsgårdens folkhögskola, rektor.

Jessica Rahm, (personlig intervju 2013-05-30 genomförd på Arbetsförmedlingen Trelleborg) Arbetsförmedlingen Trelleborg, ungdomsansvarig handläggare.

Lars Tengberg, (personlig intervju 2013-05-10 genomförd på Eslövs folkhögskola) Eslövs folkhögskola, rektor.

Bilaga 1

Urvalet

För att kunna hantera undersökningen givet den begränsade tid som har stått till förfogande valdes sex folkhögskolor ut som representativa för skolorna i regionen. De folkhögskolor som valdes uppfyllde flera av följande kriterier:

- Stor andel studiemotiverande kurser (SMF)
- Internatverksamhet
- Äldre folkhögskola med kunskap inom området som sträcker sig över tid
- Yrkesutbildningar inom vård/omsorgssektorn
- SFI
- Rektorer med mångårig yrkeserfarenhet inom folkhögskolans sfär

Vidare genomfördes intervjuer med representanter för Arbetsförmedlingen, två kommunala verksamheter med arbetsmarknadsinriktade insatser, samt en intervju med en företrädare för ett samverkansförbund (FINSAM).

Kort beskrivning av utvalda folkhögskolor

Nedan följer en kort beskrivning av folkhögskolorna som valdes ut för rapporten. Uppgifterna om folkhögskolorna är hämtade från respektive folkhögskolas hemsida.

Eslövs Folkhögskola

Folkhögskolan som grundades 1902 bedrivs av en garantiförening som är politiskt och religiöst obunden.⁵⁶ Eslövs folkhögskola erbjuder musikutbildningar såsom en musikalutbildning och en rocklinje. På skolan finns sedan 30 år en 2-årig fritidsledarutbildning. Numera erbjuds även en fotbollstränarutbildning i samarbete med Skånes fotbollsforbund. Folkhögskolan ger sedan flera år tillbaka en förberedande linje som riktar sig till deltagare som har eller har varit i kontakt med psykiatri och/eller socialtjänsten. Kurslängden är individuellt anpassad och eleverna har möjlighet att i lugn takt repetera gamla kunskaper och inhämta nya. På skolan finns också flera olika högskoleförberedande utbildningar i samarbete med lärosätena Lunds Universitet, Malmö Högskola och Högskolan Kristianstad samt 13 av de andra skånska folkhögskolorna. Internatet på skolområdet erbjuder boende för ungefär 75 elever.

Fridhems folkhögskola

Fridhems folkhögskola ligger på den skånska slätten i byn Svalöv och grundades 1873.⁵⁷ Skolan är politiskt och religiöst obunden och huvudman för skolan är Föreningen Fridhems folkhögskola. Skolan har en kulturprofil med heltidsstudier inom film, foto, musik och teater. Det ges allmänna kurser med kulturinriktning där deltagaren kan välja mellan studieinriktningar såsom foto, grafisk konst, högskoleförberedande kurs, kreativt berättande samt måleri och formspråk. Under sommaren erbjuder skolan under sju veckor ett sjuttiofem kortare kurser. Folkhögskolan har en internatverksamhet.

Hyllie Parks folkhögskola

Huvudman för Hyllie Park folkhögskola är en ideell förening bildad av tre parter som är relaterade

⁵⁶ Information hämtad: <http://www.eslov.fhsk.se/om-skolan/> (2013-07-31).

⁵⁷ Information hämtad: <http://fridhem.fhsk.se/om-fridhem> (2013-07-31).

till frikyrkosamfundet Evangeliska frikyrkan med säte i Örebro.⁵⁸ Skolan erbjuder utbildning på grundskolenivå, gymnasial nivå och eftergymnasial nivå. På skolan finns allmän kurs, SFI, kulturverkstad, studiemotiverande kurs samt bibelskola och ledarskapsutbildning inom teologi. Hyllie Park strävan är att ge en utbildning som höjer livskvaliteten genom teoretiska studier, skapande verksamhet och mångkulturella möten.

Munka folkögskola

Huvudman för skolan är Föreningen Nordvästra Skånes folkhögskola, en partipolitiskt och religiöst obunden organisation.⁵⁹ Folkhögskolan grundades 1915 och har en idémässig profil med inriktning på hälsa, natur och kultur. På skolan återfinns utbildning på såväl grundläggande nivå som eftergymnasial utbildning. Munka erbjuder allmänna kurser, fotokurser, konstskola, hälsocoachutbildning, stresspedagogutbildning, seniorcoachutbildning samt studiemotiverande kurser. Det finns också olika kvälls- och sommarkurser. Verksamheten i Munka-Ljungby har ett internat med 45 platser. Skolan bedriver även en filialverksamhet i Perstorp där deltagare kan studera allmän kurs på gymnasial nivå.

Sundsgården

Huvudman för Sundsgården är Föreningen Sundsgårdens folkhögskola som bildades 1937.⁶⁰ Folkhögskolan som är förlagd i Helsingborg är speciellt anpassad för personer med funktionsnedsättning. Skolan ger särskild pedagogiskt stöd åt den som har olika behov, t.ex. med svenska språket. Den allmänna linjen ger deltagaren grundläggande och särskild behörighet i kärnämnen för högskolestudier. Skolan erbjuder specialutbildning för teaterpedagoger och assistenter och har också studiemotiverande kurser.

Östra Grevie

Folkhögskolan är en av Sveriges största och har en folkhögskoleförening som huvudman.⁶¹ Föreningen är politiskt samt religiöst obunden. Östra Grevie folkhögskola återfinns på Söderslätt i byn med samma namn. Skolan erbjuder tre olika utbildningsavdelningar. Dessa är allmänna linjen, estetlinjen och turismlinjen. Skolan bedriver även studiemotiverande kurser. Östra Grevie folkhögskola är ett konferens- och kulturcentrum med ett litet internat. På Persborgstorget i Malmö har skolan en filial. På filialen erbjuds undervisning för vuxna på grundskolenivå samt på förberedande gymnasienivå.

⁵⁸ Information hämtad: <http://hyllieparkfolkhogskola.se/> (2013-07-31).

⁵⁹ Information hämtad: http://www.munkafolkhogskola.se/skolan/om_skolan.html (2013-07-31).

⁶⁰ Information hämtad: <http://www.sundsgarden.se/utbildning.aspx> (2013-07-31).

⁶¹ Information hämtad: http://www.ostragreriefolkhogskola.com/index.php?option=com_content&view=article&id=65&Itemid=65 (2013-07-31).

Bilaga 2.

Förteckning över folkhögskolor i Skåne

Albins folkhögskola (www.albins.nu)
Eslövs folkhögskola (www.eslov.fhsk.se)
Folkhögskolan Hvilan (www.hvilan.se)
Fridhems folkhögskola (www.fridhem.fhsk.se)
Furuboda folkhögskola (www.furuboda.se)
Glimåkra folkhögskola (www.glimnet.se)
Glokala folkhögskolan i Malmö (www.glokala.se)
Hyllie Park folkhögskola (www.hylliepark.se/fhsk)
Kvarnby folkhögskola (www.kvarnby.fhsk.se)
Malmö folkhögskola (www.malmofolkhogskola.se)
Munka folkhögskola (www.munkafolkhogskola.se)
Munka folkhögskola, filial Perstorp (www.munkafolkhogskola.se)
S:ta Maria folkhögskola (www.sanktamarca.fhsk.se)
Skurups folkhögskola (www.skurupsfolkhogskola.se)
Sundsgårdens folkhögskola (www.sundsgarden.se)
Önnestads folkhögskola (www.onne.se)
Österlens folkhögskola (www.osterlen.fhsk.se)
Östra Grevie folkhögskola (www.ostragreviefolkhogskola.com)
Östra Grevie folkhögskola, filial Malmö (www.ostragreviefolkhogskola.com)

